

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIRMSSKOLAS UN SĀKUMIZGLĪTĪBAS NODAĻA

**PASAKU IZMANTOŠANA SOCIĀLO PRASMJU
ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANĀ VECĀKU SADARBĪBĀ AR
PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNIEM**

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

Autors: **Inese Ineta Janava**
Stud. apl. Ip17058

Darba vadītājs:
profesore, Dr. paed. Linda Daniela

RĪGA

2020

ANOTĀCIJA

Ineses Inetas Janavas kvalifikācijas darba tēma ir “Pasaku izmantošana sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem”. Pētījuma mērķis ir izpētīt pasaku izmantošanas iespējas sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem. Darba pirmajā nodaļā tiek pētīta literatūra par pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnībām. Otrajā nodaļā tiek pētītas sociālās prasmes. Trešajā nodaļā tiek pētīta ģimenes nozīme sociālo prasmju apgūvē. Ceturtajā nodaļā balstoties uz iepriekšējo trīs nodaļu literatūru un arī secinājumiem tiek analizēta pasaku izmantošana kā līdzeklis sociālo prasmju attīstīšanai.

Darba apjoms ir 40 lappuses, kurās ir iekļautas 10 tabulas un viens pielikums. Darba tapšanā izmantoti 33 literatūras avoti.

Atslēgas vārdi: sociālās prasmes, pasakas, vecāku sadarbība.

ANNOTATION

Inese Ineta Janava's qualification work theme is "Fairy tales as the tool for promoting the development of preschoolers` social skills in upbringing process in family". Aim of the study is to explore the fairy tale through opportunities to develop facilitative forms of parenting for preschool children. The first chapter of the paper examines the literature on peculiarities of pre-school age development. The second chapter explores social skills. The third chapter explores the role of the family in the acquisition of social skills. The fourth chapter based on the literature and conclusions of the previous three chapters, analyzes the use of fairy tales as a means of developing social skills.

Work consists of 40 pages which include 10 tables and 1 attachment. In the work were used 33 sources of literature.

Keywords: social skills, fairy tales, parenting.

SATURS

IEVADS	5
1. PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS.....	7
2. SOCIĀLO PRASMJU RAKSTUROJUMS.....	11
3. ĢIMENES NOZĪME SOCIĀLO PRASMJU APGUVĒ	17
4. PASAKU IZMANTOŠANA SOCIĀLO PRASMJU VEICINĀŠANĀ	21
5. PASAKU IZMANTOŠANAS IESPĒJAS SOCIĀLO PRASMJU ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANĀ NOVĒRTĒJUMS UN ANALĪZE	24
5.1. Empīriskā pētījuma metodoloģija un pētījuma bāzes raksturojums	24
5.2. Vecāku aptaujas par pasaku izmantošanu sociālo prasmju attīstībā analīze	25
NOBEIGUMS	37
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	39
PIELIKUMI.....	41

IEVADS

Sociālās prasmes ir tās prasmes, kas cilvēkam nepieciešamas sociālajā mijiedarbībā visa mūža garumā. Bērni sociālās prasmes sāk apgūt jau no pirmajām dzīves dienām ģimenē un tās turpina pilnveidot visa mūža garumā.

Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir noteikts, ka viens no vecāku pienākumiem ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes. Tāpēc, lai bērni pilnvērtīgi spētu iekļauties pirmsskolas izglītības iestādē un pēc tam arī skolā un sabiedrībā, ir nepieciešams laicīgi apgūt dažādas prasmes, kas palīdzētu vieglāk un ātrāk adaptēties jaunā vietā, tikt galā ar stresa situācijām, prast atrisināt konflikta situācijas un risināt dažādas problēmas (Bērnu tiesību aizsardzības likums, 1998). Mūsdienās daudz vecāku pievērš arvien vairāk uzmanības tam, kā audzina savus bērnus, ko viņiem saka un kā pavada kopā laiku. Tomēr ir arī vecāki, kas uzskata, ka bērns pats izaugs, pats sapratīs, kā veidot attiecības ar līdzcilvēkiem un pats tiks galā ar ikdienas situācijām. Protams, bērns pats laika gaitā var izprast kā dzīvot sabiedrībā, tomēr ne vienmēr tas veids kā bērns tiks galā ar dažādām situācijām būs adekvāts un atzīts kā pareizs un pieņemams sabiedrībā.

Strādājot pirmsskolas izglītības iestādē, jaukta vecuma grupā, darba autore novēroja to, ka vairākiem bērniem gan tikko uzsākot pirmsskolas gaitas, gan jau atrodoties pirmsskolā kādu laiku ir problēmas ar iekļaušanos sociālajā vidē, attiecību veidošanu un citām sociālajām prasmēm, tāpēc ir izvēlējusies pētīt pasaku izmantošanas iespējas sociālo prasmju veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem. Lai izprastu bērnu attīstības īpatnības, darba autore pēta Ž. Piažē, E. Eriksona, J. A. Komenska, M. Montesori, K. G. Junga, A. Ļubļinskas, D. Lieģenieces, V. Avotiņa, L. Prindules, Z. Upmanes, F. Elkina, G. Handela un citu autoru darbus. Ir daudz dažādu veidu, kā bērniem palīdzēt apgūt sociālās prasmes, viens no tiem ir pasaku lasīšana un stāstīšana priekšā. Pasaku lasīšana un stāstīšana satuvina vecākus ar bērniem, palīdz veidot kontaktu un vecāki var izvēlēties pasaku veidu, lai nodotu kādu konkrētu vēstījumu bērnam.

Pētījuma mērķis: Izpētīt pasaku izmantošanas iespējas sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko literatūru par pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnībām.
2. Analizēt literatūras avotus par sociālajām prasmēm, ģimenes nozīmi sociālo prasmju attīstībā un pasaku izmantošanu, lai sekmētu sociālo prasmju attīstību.
3. Veikt empīrisku pētījumu par pasaku izmantošanu sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem.

Pētījuma objekts: Vecāku sadarbība ar bērniem, izmantojot pasakas.

Pētījuma priekšmets: Sociālās prasmes.

Pētījuma jautājums: Kā vecāki, izmantojot pasakas, var sekmēt pirmsskolas vecuma bērnu sociālo prasmju attīstību?

Pētījuma metodes: Kvalitatīvās pētījuma metodes – literatūras analīze. Empīriskās metodes – strukturēta aptauja, kurā tiks aptaujāti pirmsskolas vecuma bērnu vecāki, datu ieguve, analīze un interpretācija.

1. PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS

Lai labāk izprastu pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības, darba autore analizē literatūru, kur aplūko dažādu autoru atziņas.

Zinātnieks un psihologs Ž. Piažē bērna intelektuālo attīstību iedala:

- no 0 līdz 2 gadu vecumam - sensomotorā intelekta stadijā, kuras laikā attīstās bērna jau esošie refleksi un kustību koordinācija, kā arī parādās jaunas spējas ;
- no 2 līdz 7 gadu vecumam – pirmsoperacionālajā stadijā, kuras laikā bērns darbojas praktiski ar dažādiem priekšmetiem. Darbojoties ar priekšmetiem tiek attīstīta fiziskā pieredze, kas pēc tam palīdz intelekta attīstībā. Šis ir posms, kurā bērns savu viedokli uzskata par vienīgo pareizo un nespēj pieņemt otra vajadzības.
- no 7 līdz 12 gadu vecumam – konkrēto operāciju stadijā, kuras laikā bērnam veidojas priekšstati par sociālo un kultūras dzīvi. Bērns mācās esot kontaktā ar apkārtējiem un vērojot viņu uzvedību konkrētās situācijās.
- no 12 līdz 14 gadu vecumam – formālo operāciju stadijā, kuras laikā bērns sāk domāt loģiski, tiek veidota jauna pieredze un paplašināta jau esošā.

Ž. Piažē uzsver, ka svarīgi ir visas stadijas izdzīvot pakāpeniski, jo iepriekšējā papildina un balsta nākamo stadiju. Tik pat svarīgi ir arī nodrošināt bērnam labvēlīgu un drošu vidi, kā arī kontaktu ar citiem cilvēkiem un apkārtni (Piažē, 2002).

E. Eriksons bērna psihiskās attīstības stadijas iedala:

1. inkorporatīvajā attīstības stadijā no 0 līdz 1,5 gadu vecumam, kurā var novērot to, vai bērns uzticās, vai tieši pretēji – neuzticās apkārtējai pasaulei. Bērns vieglāk spēs uzticēties apkārtējiem, ja būs juties droši mātes aprūpēts, turklāt, ja viņam nebūs sniegta šī drošības sajūta, tad var būt traucēta spēja uzticēties. Tomēr arī negatīvo pieredzi var pārdzīvot un mēģināt atkal uzticēties.
2. agrās bērnības stadijā no 1,5 līdz 3 gadu vecumam, kurā bērns apgūst prasmi staigāt un runāt. Vēlas kļūt patstāvīgs. Šis ir laiks, kad bērnam ir ļoti svarīgi darboties pašam, nesaņemot pārlietu daudz nosodījuma un prasības.
3. lokomotorajā stadijā no 4 līdz 5 gadu vecumam, kuras laikā bērns vēlas visur piedalīties, saņemt atbildes uz jautājumiem un brīvi darboties. Šis ir laiks, kad ir svarīgi ļaut bērnam

piepildīt šīs savas vajadzības, lai nerastos vainas apziņa par “traucēšanu” vai “muļķīgiem jautājumiem”.

4. skolas vecuma jeb latentajā stadijā no 6 līdz 12 gadu vecumam, kuras laikā bērns interesējas par priekšmetu uzbūvi un izmantošanas iespējām. Ir ļoti svarīgi ļaut bērnam radoši darboties – veidot un meistarot. Ja bērns tiek ierobežots, tad var rasties mazvērtības sajūta.
5. Agrās jaunības stadijā no 13 līdz 19 gadu vecumam, ko uzskata par krīzes punktu, kuram ir galvenā loma cilvēka attīstības procesā. Šis ir laiks, kad, nu jau pusaudzim, ir jāatrod savs dzīves ceļš.
6. Jaunības stadijā no 19 līdz 25 gadu vecumam, kuras laikā cilvēks veido attiecības un ģimeni.
7. Personības brieduma stadijā ap 25 līdz 50 gadu vecumam, cilvēks ir spējīgs interesēties par visu, kas notiek apkārt, ne tikai ģimenē.
8. Personības integrācijas stadijā no 50 gadu vecuma, kura laikā cilvēks pārskata savas dzīves laikā iegūto. Tās var būt gan pozitīvas sajūtas, gan negatīvas (Eriksons, 1998).

J. A. Komenskis ir izveidojis četras izglītības pakāpes:

- Pirmā pakāpe ir “mātes skola” ģimenē, kas norisinās līdz sešu gadu vecumam. Šis ir posms, kurā attīstās bērna fiziskās spējas;
- Otrā pakāpe ir “mātes valodas skola”, kas turpinās no sešu līdz divpadsmit gadu vecumam. Galvenokārt šajā posmā attīstās atmiņa un iztēle;
- Trešā pakāpe ir “latīņu skola jeb ģimnāzija”, kas ir no divpadsmit līdz astoņpadsmit gadu vecumam un atbild par saprašanu, domāšanas un spriešanas spēju attīstību.
- Ceturtā pakāpe ir “akadēmija”, kas ir no astoņpadsmit līdz divdesmit četrus gadu vecumam. Šajā posmā tiek apgūta universitātes disciplīna, tāpēc šis posms ir tikai spējīgākajiem (Komenskis, 1992).

Pedagoģe M. Montesori bērna attīstību iedala deviņos sensitīvajos periodos, kuru laikā bērnam parādās jūtīgums uz kādu konkrētu lietu:

Pirmais periods ir no 0 līdz 3 gadu vecumam, kura laikā bērns kā sūklis uzsūc sevī visu to, kas notiek apkārt. Otrais periods ir no 1,5 līdz 4 gadu vecumam, kura laikā attīstās bērna valoda. Trešais periods ir no 1,5 līdz 4 gadu vecumam, kura laikā attīstās bērna muskuļi un koordinācija. Ceturtais periods ir no 2 līdz 4 gadu vecumam, kura laikā tiek paplašinātas bērna kustības, kā arī bērns šajā laikā sāk apzināties laiku un telpu. Piektais periods, kas ir no 2,5 līdz 6 gadu vecumam, ir laiks, kurā tiek bagātinātas bērna maņas. Sestais periods ir no 3 līdz 6 gadu vecumam un šajā laikā bērns

socializējas un kļūst jūtīgāks pret pieaugušo ietekmi, nekā pirms tam. Septītais periods ir no 3,5 līdz 4,5 gadu vecumam, kura laikā tiek attīstīta bērna rakstītprasme. Astotais periods ir no 4 līdz 4,5 gadu vecumam un šajā laikā attīstās bērna tauste. Devītais periods ir no 4,5 līdz 5,5 gadu vecumam un šis ir periods, kura laikā tiek attīstīta bērna lasītprasme (Montessori, 1980).

Psihiatrs K. G. Jungs norāda uz trim cilvēka veidošanās posmiem:

1. Agrīnās bērnības posms no 0 līdz 14-15 gadu vecumam – posms, kura laikā bērns galvenokārt tikai aug. Psihiskā enerģija pārsvarā ir saistīta tieši ar ķermeni.
2. Agrais pieauguša cilvēka vecums no 14-15 līdz 30-40 gadu vecumam – posms, kad cilvēks ir vairāk vērsts uz āru, atrod savu vietu pasaulē un veido ģimeni.
3. Atlikušā mūža posms pēc 40 gadiem – posms, kura laikā cilvēks ir vairāk vērsts uz sevi un var izvērtēt savā dzīvē piedzīvoto, sasniegto un nesasniegto (Jungs, 1993).

D. Lieģeniece analizējot M. Štāla darbus, secināja, ka tad, kad ir pagājis pirmais dzīves gads, tad bērnam kļūst aktuāla priekšmetiskā darbība kopā ar pieaugušajiem. Kad ir apgūta prasme darboties ar priekšmetiem un apgūta arī staigātprasme, kas ir ap divu gadu vecumu, bērns sāk izrādīt patstāvību. Trīs gados bērns ir kļuvis jau daudz patstāvīgāks un ar dažām situācijām spēj pats tikt galā. Kopumā šis ir laiks, kurā bērna ikdiena ir atkarīga no ārējiem apstākļiem, jo bērns tikai ap triju gadu vecumu sāk izrādīt vēlmi apliecināt savu “es”. Turklāt jau ap triju un četru gadu vecumu bērns vēlas būt neatkarīgs, kas nozīmē to, ka var rasties konflikti starp bērnu un pieaugušo (Lieģeniece, 1992).

Svarīgi ir apzināties, ka mazbērna attīstības stadijā bērns neprot atdalīt darbību no priekšmeta, kas nozīmē, ka bērns atteiksies darboties ar “iedomātu” priekšmetu, turklāt pirmsskolas vecumā bērns spēj rotaļās izmantot neesošus priekšmetus, vai arī priekšmetiem piešķirt citu lomus (Avotiņš, Prindule, Upmane, 1981). F. Elkins un G. Handels uzskata, ka bērni mācās ievērot to, kas katrā situācijā ir piemērots un izmanto to kā galveno gidu savai rīcībai. Tie attīsta “pareizuma izjūtu”, kas ne tikai vada viņu uzvedību situācijās, kas ir līdzīgas jau piedzīvotajām, bet arī vada viņus tikt galā ar jaunām situācijām. Bērni mācās piedzīvot konkrētas emocijas konkrētās situācijās (Elkins, Handels, 1978).

Protams, svarīga ir arī vide, kurā bērns attīstās. A. Ļubļinska savā grāmatā apraksta bērna attīstības vides veidus kā dabisko vidi un sociālo vidi. Dabiskā vide ir tā, kurā bērns ir piedzimis, aug un attīstās. Liela nozīme ir gan pieaugušo dzīves veidam, gan ģeogrāfiskajam stāvoklim, gan klimatam, gan augu valstij, jo tas viss ietekmē bērna fizisko un psihisko attīstību. Bērnam dabiskā vide ir attīstības faktors tikai ciešā saistībā ar sociālo vidi. Tieši sociālajai videi ir vislielākā nozīme

bērna attīstībā, jo ja bērnam nav iespējas augt kā sabiedrības loceklim, tad viņš nevar kļūt par pilnībā attīstītu cilvēku. Vidi varētu iedalīt vairākās zonās. Pati pirmā zona ir ģimene. Pēc tam seko bērna vienaudži un audzinātāji, ko bērns var sastapt pirmsskolas izglītības iestādē. Tad seko bērnam tālāka zona, kurā ir mazāk pazīstami cilvēki, radnieki un kaimiņi. Un tad seko vistālākā zona, kas ir visa sabiedriskā vide. Šo vidi bērns galvenokārt sastop caur televīziju, radio un citiem medijiem. Katrai no šīm vidēm ir liela nozīme bērna attīstībā, jo tieši mijiedarbībā ar sociālo vidi veidosies bērna vērtības, attieksmes un personība. Tomēr visnozīmīgākā ir tieši tuvākā zona, kas ir ģimene, jo tā ievada bērnu dzīvē (Lubļinska, 1979).

Analizējot dažādu psihologu un pedagogu pētījumu rezultātus un atziņas, darba autore secina, ka katrā bērnības periodā bērns piedzīvo dažādas attīstības īpatnības. Katrs autors šos periodus definē citādāk, tomēr var novērot dažādas sakarības, kas vieno šīs atziņas. Piemēram, gan Ž. Piažē, gan J. A. Komenskis un arī M. Montesori norāda uz to, ka aptuveni līdz četru gadu vecumam bērnam attīstās tieši kustību koordinācija. Tā pat arī J. A. Komenskis un E. Eriksons ir vienisprātis, ka bērna pirmajos dzīves gados liela nozīme ir mātes rūpēm un “mātes skolai”. Svarīgi ir apzināties, ka katrs no šiem posmiem ir nozīmīgs, jo tas veido pamatu nākamajam posmam.

Bērns jau no dzimšanas brīža mācās un apgūst pasaules likumus, tāpēc ir ļoti svarīgi bērnam rādīt piemēru un palīdzēt pilnvērtīgi attīstīties. Nav nepieciešams skriet laikam pa priekšu, ir vienkārši jāļauj bērnam būt viņam pašam, palīdzot un atbalstot, kad tas ir nepieciešams.

2. SOCIĀLO PRASMJU RAKSTUROJUMS

Sociālās prasmes ir prasmes, kas cilvēkam nepieciešamas sociālajā mijiedarbībā visa mūža garumā. Tās izpaužas spējā sadarboties ar citiem, uzklaut un atbildēt, kā arī tikt galā ar dažādām situācijām. Šīs prasmes sāk veidoties jau agrā bērnībā ģimenē un turpina attīstīties arī turpmāk kontaktējoties ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Socializēšanos varētu raksturot kā procesu, kurā mēs mācāmies dažādus sabiedrības vai sociālo grupu veidus un to noteikumus, lai varētu tajās funkcionēt (Elkins, Handels, 1978).

Sociālās prasmes tiek definētas kā prasmes, kas nodrošina kontaktu ar apkārtējiem, lai sasniegtu kādus konkrētus mērķus. Šīs prasmes ļauj izprast sociālās dzīves būtību, iekļauties sabiedrībā un orientēties sociālajā apkārtnē. Sociālās prasmes iedala prasmē sadarboties grupā, komunicēt, vērtēt citus, vērtēt sevi un prasmē risināt konfliktus (Vilciņa, Pūpola, Smutova, 2016). Vajadzība pēc sociāla kontakta ar pieaugušajiem rodas jau bērna 1-2 mēnešu vecumā. Bērns tiecas uz pozitīvu emocionālu kontaktu sniedzoties pretī ar rokām, smaidot un izdarot straujas kustības (Avotiņš, Prindule, Upmane, 1981).

O. Hargijs sociālās prasmes raksturo kā procesu, kurā indivīds īsteno mērķtiecīgu, savstarpēji saistītu, situācijai piemērotu sociālo uzvedību, kas tiek apgūta un kontrolēta. Šī definīcija sevī ietver sešas galvenās iezīmes sociālajās prasmēs:

1. Process kurā uzvedība ir āriene, savukārt izpausmes nosaka un virza visa kognitīvā, afektīvā un uztveres darbība.
2. Mērķtiecīgas un apzinātas darbības kuras indivīds izvēlas, lai sasniegtu kādu mērķi vienlaikus apvienojot gan mazākus, gan lielākus mērķus.
3. Savstarpēji sasaistīta uzvedība un darbības, kas tiek sinhroni izmantotas, lai sasniegtu kopīgu mērķi.
4. Situācijai piemērota uzvedība saprotot, ka katrā sabiedriskā vietā ir jāievēro kādas noteiktas uzvedības normas.
5. Mācīšanās prasmes, kas tiek izmantotas, lai apgūtu sociāli pieņemamu uzvedību.
6. Kognitīvo procesu kontrole, kurā indivīds kontrolē savu uzvedību un spēj atbilstoši uzvesties dažādās situācijās (Hargie, 1997).

D. Lieģeniece savā grāmatā norāda uz prasmēm, kas bērnam ir jāprot pirms tiek uzsāktas skolas gaitas:

- Prasme pastāstīt galveno informāciju par sevi un savu ģimeni.
- Pašapkalpošanās iemaņas.
- Prasme uzvesties kulturāli gan uz ielas, gan mājās, gan citās sabiedriskās vietās.
- Prasme cienīt citus un citu darbu.
- Prasme izprast to, ka lai tiktu pie rezultāta, ir jāpiepūlas.
- Prasme palīdzēt citiem.
- Prasme taupīt.
- Prasme saudzēt lietas.
- Prasme kontrolēt savu uzvedību.
- Prasme analizēt dažādas situācijas daiļdarbos (Lieģeniece, 1992).

A. Vorobjovs savā grāmatā raksta, ka ir trīs saskarsmes mehānismi, uz kuriem balstās cilvēku savstarpēja saprašanās:

1. empātija – lai spētu iedziļināties un just līdzī otram cilvēkam.
2. identifikācija – lai spētu sevi pielīdzināt citam un nostādīt sevi tā cita vietā.
3. refleksija – lai spētu izprast un izvērtēt savas un otra cilvēka attiecības (Vorobjovs, 2002).

S. Lavsona nosauc dažas sociālo prasmju grupas, kas ir būtiskas saskarsmē ar apkārtējiem:

1. Sasveicināšanās, kas sevī ietver pieklājības frāžu lietošanu, žestu valodu un mīmiku.
2. Sarunāšanās, kas sevī ietver prasmi klausīties, noturēt uzmanību, spēt uzdot jautājumus un sniegt atbildes, kā arī empātiju un prasmi izturēties ar cieņu pret sarunu biedru.
3. Spēju atpazīt sociālas norādes, kas ir mājieni un signāli, kuri norāda uz to, kas būtu jāsaņem vai jādara tālāk, piemēram, ja sarunā ar citu cilvēku, viņš kļūst nomākts, tad vajadzētu prast mainīt tēmu, lai nesāpinātu otru cilvēku.
4. Spēju paredzēt, kā darbības un vārdi varētu ietekmēt citas personas pirms šīs darbības ir veiktas un vārdi ir izteikti.
5. Spēju risināt problēmas un konfliktus bez agresijas un veidojot kompromisu.
6. Spēju atvainoties, ja ir pieļauta kāda kļūda komunikācijā ar otru personu (Lawson, 2003).

V. Romenkova nosauc vairākas pirmsskolnieka labas sociālās adaptācijas īpatnības:

- spēja nodibināt kontaktu ar pieaugušo (uzmanība un interese par pieaugušo, labvēlība pret pieaugušo);

- izpratne par grupā valdošajiem nosacījumiem un vērtībām, orientēšanās grupas un bērnudārza telpās;
- prasme sadarboties ar citiem bērniem grupā, kā arī prasme aizstāvēt savas tiesības un autonomitāti;
- labi emocionālā stāvokļa rādītāji (priecīgs un optimistisks noskaņojums, emociju atvērtība);
- labi fiziskā stāvokļa rādītāji;
- viegla pāriešana no vienas sociālās vides uz otru (Romenkova, 2008).

R. Kaņepēja un Z. Gaugere norāda, ka socializācija attīstās pa posmiem, ko var saistīt arī ar bērna vecuma īpatnībām:

- Pirmslomu stadija līdz 3 gadu vecumam, kura laikā bērns vēro un atdarina pieaugušos, kā arī netīši apgūst sociālās prasmes.
- Lomu un statusa uzspiešana no 3 līdz 5 gadu vecumam.
- Spēļu repertuāra stadija no 5 līdz 7 gadu vecumam.

Kā arī norāda uz vairākiem sociālo prasmju vērtēšanas kritērijiem bērnam:

1. Ir noskaņots draudzīgi, spēj piedalīties rotaļās.
2. Spēj rast kontaktu ar pieaugušajiem un vienaudžiem.
3. Prot iekļauties kolektīvā.
4. Saprot kuram dzimumam pieder.
5. Spēj nosaukt savu vārdu un uzvārdu. Prot pastāstīt par sevi un savu ģimeni.
6. Prot nosaukt dažādus emociju veidus, kā arī kontrolēt uzvedību dažādās situācijās.
7. Dalās ar rotaļlietām.
8. Gaida savu kārtu, lai pateiktu un pamatotu savas domas un izvēles.
9. Prot palūgt, jautāt pēc palīdzības un sniegt palīdzību citam.
10. Ievēro higiēnu un tur kārtībā savas personīgās mantas.
11. Uztur kārtību savā darba vietā un organizē to (Gaugere, Kaņepēja, 2012).

Sociālās prasmes ir ļoti daudz un dažādas. Tās visas ir vienlīdz svarīgas, tomēr autore ir novērojusi, ka pirmsskolas izglītības iestādē, kurā strādā par pirmsskolas skolotāju, vairākus bērnu ir grūtības tieši ar runas un valodas attīstību. Tāpēc autore analizēs tieši runas un valodas attīstību.

Valoda ir sazināšanās līdzeklis, kas radies lai cilvēki varētu sazināties un komunicēt. Tai ir vienots veids kā nosaukt priekšmetus un parādības. Valoda nav tikai lai sazinātos, tai ir arī citas funkcijas – tā ir izziņas, domāšanas, izpausmes, apgūšanas un izplatīšanas līdzeklis. Turklāt runa ir valodas lietošanas process jeb īpaša forma, kā cilvēks izprot priekšmetus un dažādas parādības, kā arī ir līdzeklis lai veidotos saskarsme. Tā ir nepieciešama, lai spētu izteikt to ko domā un saprastu to, ko citi ir pasacījuši.

Runas apguves nozīme bērna attīstībā:

1. Līdzeklis ar ko atdalīt vienu priekšmetu no cita.
2. Kategoriju veidošana, apvienojot priekšmetus pēc kādām konkrētām pazīmēm, lai izvairītos no liekvārdības.
3. Līdzeklis, ar ko nosaukt vārdā dažādas attiecības un saiknes, kas pastāv starp priekšmetiem, būtnēm un parādībām.
4. Mērķa nosaukšana vārdā, lai tiktu apjausta konkrēta darbība tā veikšanai.
5. Uzvedības noteikumu izpratne, kad tiek dzirdēti tādi vārdi kā – “drīkst”, “nedrīkst”, “vajag”, utt.
6. Attieksmes veidošanās, dzirdot vērtējumu no apkārtējiem – “labi”, “slikti”, “malacis”, utt.
7. Sevis iepazīšana pateicoties vārdam. Pēc tam, kad apzināts savs vārds, tad ir iespēja sevi salīdzināt ar citiem, kas veido pašvērtējumu un paškontroli.
8. Kopā ar runas apguvi tiek apgūta arī praktiskā domāšana, kas veicina kontaktu veidošanos un spēju darboties kopā ar citiem bērniem (Ljublinska, 1979).

Runas attīstībai ir svarīgi pieci aspekti:

1. Skaņu izrunas veidošana.
2. Vārdu krājuma aktivizēšana un paplašināšana.
3. Runas veidošana gramatiski pareizi.
4. Stāstītprasmes apguve.
5. Gatavošanās lasīšanai (Kaņepēja, 2012).

Runa sāk veidoties jau tad, kad mamma un tētis komunicē ar bērniņu, kas vēl nav dzimis. Vecāki šajā laikā ar bērnu var komunicēt sarunājoties, dziedot un vienkārši pieskaroties māmiņas vēderam. Tas arī ir socializēšanās pirmssākums. Runātprasmē turpina attīstīties turpmāk dzīvē dažādās ikdienas situācijās. Piemēram tad, kad vecāki veido dialogu ar bērnu, aprūpē un pieskaras bērnam (Irbe, Lindenberga, 2014). Cilvēku radīti priekšmeti, kas ir pieejami bērnam rotaļājoties, ir pirmie runas un sociālo prasmju elementi: pirmie priekšmeti, kam ir savs nosaukums, apkārtnes

apzināšana, izpratne par sabiedrību, sociāli pieņemamām uzvedības normām, kā arī iemaņas un paradumi, kas ir sociālajai pieredzei atbilstošas mākas (Avotiņš, Prindule, Upmane, 1981).

E. Fenvika savā grāmatā norāda uz bērna valodas attīstību un kontaktēšanos dažādos vecumos:

- 1 gada vecumā bērns jau spēj atsaukties uz savu vārdu, saprot vārdus, kas tiek bieži lietoti, kā arī uzaicinājumus ar žestiem. Bērnam ir sirsnīgas attiecības ar tuviniekiem, bērns spēj pamāt un sist plaukstas.
- 1,3 gadu vecumā bērns spēj izrunāt 2-6 vārdus.
- 1,6 gadu vecumā bērns daudzus vārdus saprot, tomēr spēj izrunāt 6-20 vārdu. Šajā vecumā bērns ātri sadusmojas un paļaujas uz to, ka māte būs līdzās.
- 2 gadu vecumā spēj izmantot jau 50 un vairāk vārdu, labprāt dzied un atkārtoti citu teikto. Atdarina mātes darbības. Spēlējoties atrodas blakus citiem, taču nerotaļājas kopā.
- 2,5 gadu vecumā jau izmanto vairāk kā 200 vārdu, izmanto tādus vārdus kā “es” un “tu”, spēj noskaitīt skaitāmpantiņus un daudz jautā jautājumus. Bērns reizēm pievienojas citiem bērniem rotaļās, bet negrib dalīties ar citiem bērniem. Šis ir vecums, kurā bērns taīsa scēnas un protestē.
- 3 gadu vecumā bērns jau var pastāstīt par sevi nosaucot savu vārdu, uzvārdu, vecumu un arī dzimumu. Spēj pastāstīt par piedzīvoto un iesaistīties ar citiem sarunās. Ja bērns 2,5 gadu vecumā taisīja scēnas, tad trīs gadu vecumā tas notiek retāk. Spēj iesaistīties rotaļās ar citiem bērniem un spēj ievērot to, ka “katram ir sava kārta” (Fenvika, 2012).

A. Irbe un S. Lindenberga norāda uz socializēšanās un kustību mijiedarbību valodas un runas attīstībā:

- Tas kā bērns ir apguvis pamatkustības, nosaka to kā bērns apgūs runu – skaņu izrunu.
- Ļoti nozīmīgi ir ievērot rotaļāšanās dažādību ar dažādiem priekšmetiem, lai veicinātu valodas apguvi.
- Dzimtās valodas apguvei ir iespēja attīstīties tikai tad, ja bērns ir socializējies atbilstoši vecumam.
- Pēc trīs gadu vecuma ir svarīgi ne tikai veicināt sarunāšanos, bet arī pašapkalpošanās prasmes, lai bērns nav tikai “liels prātnieks”, bet arī darbojas ar kustību un gribas piepūli.
- Bērna runai un domāšanai ir jāatbilst vecumam. Ja tas tā nav, tad ir jāmeklē iemesli nepareizai skaņu izrunai (Irbe, Lindenberga, 2014).

Bērnība ir pats sākums dzīvei, kura laikā visstraujāk notiek cilvēka attīstība, tāpēc tas ir ļoti nozīmīgs cilvēka attīstības posms. Laiks, kad cilvēks apgūst runātprasmi, lasītprasmi, rakstītprasmi kā arī domāšanas, pētīšanas, salīdzināšanas, radīšanas un citas prasmes. Tieši bērnībā tiek apgūta kultūra un tradīcijas, tāpēc tas ir galvenais socializācijas posms, kurā svarīga loma ir arī dzimtajai valodai (Dzintere, 2007). Aktīvā pasaules izzināšana un iepazīšanās ar literatūru ir galvenais faktors bērna runas attīstībā. Runa un valoda ir komunikācijas daļa, kas sevī ietver prasmi komunicēt neverbāli, tātad, ar mīmiku un žestu valodu (Kaņepēja, 2012). Kas ir svarīgs aspekts, lai cilvēks spētu veidot dialogu un skaidri saprast citu domas un jūtas, spētu vienoties un veidot kontaktu ar otru personu.

Tātad runa un valoda ir svarīga sociālo prasmju daļa, kas nodrošina komunikāciju starp cilvēkiem, jo bērns to neizmanto tikai tāpēc, lai komentētu savas darbības, bet arī lai veidotu izpratni par pasauli (Lieģeniece, 2012). Protams, ir citi veidi kā veidot komunikāciju, piemēram, izmantojot medijus vai rakstot vēstules, tomēr tieši runa un valoda kā izteikšanās līdzeklis ir galvenie saskarsmes rīki.

Kā jau tika minēts pirmajā nodaļā, liela nozīme ir tam, lai katrs posms bērna dzīvē tiktu attīstīts pilnvērtīgi. Tas nozīmē, ka dzīves pirmajā gadā, kad bērns vēl “nerunā” ir svarīgi ģimenē tomēr sarunāties ar bērnu, jo tas veido pamatu runas attīstībai nākotnē. Tas pats ir arī ar citām prasmēm. Jo stingrāki pamati ielikti iepriekšējā, jo vieglāk apgūt nākamo.

Sociālās prasmes attīstās palēnām, turpina pilnveidoties un nostiprināties esot saskarsmē ar apkārtējiem. Tās ir svarīgas, lai bērns spētu iekļauties sabiedrībā, kontaktēties ar pieaugušajiem un veidot kontaktu ar saviem vienaudžiem. Tās nevar apgūt tikai klausoties teoriju, tāpēc bērnam ir jābūt saskarsmē ar citiem, jākomunicē, jāpieļauj kļūdas un jāmācās būt par sabiedrības daļu.

3. ĢIMENES NOZĪME SOCIĀLO PRASMJU APGUVĒ

Ģimene ir pirmā un pārsvarā arī galvenā vieta, kur bērns apgūst sociālās prasmes un iemaņas. Vairākumā gadījumos bērnam nav nepieciešama īpaša sociālo prasmju apmācība, jo jau no pirmās dzīves dienas bērns mācās no attiecībām ģimenē, atdarina vecākus un pats mācās komunicēt un sadarboties. Ja tomēr bērnam ir nepieciešama palīdzība apgūt kādu no sociālajām prasmēm, vecāki var palīdzēt bērnam caur rotaļām, stāstu stāstīšanu, pasaku lasīšanu un dodot iespēju dzīvē izmantot jaunapgūto prasmi. Tā kā bērns atdarina pieaugušo gan labo, gan ne tik labo uzvedību, ir svarīgi lai vecāki radītu pozitīvu pamatu atdarināšanai (Gaugere, Kaņepēja, 2012).

Ģimenes ir dažādas, tomēr vairākumā ģimeņu ir vecāki un bērni. Vecāki ir personas, kas aizrāda, nosoda, vērtē, slavē, dod padomus, izrāda rūpes un gādību pret otru cilvēku. Turklāt bērns ir persona, kurai raksturīga izteikta emocionalitāte un spontānas emocionālas reakcijas (Reņģe, 1999). Ģimene ir tā vieta, no kurienes bērni nonāk sabiedrībā. Ģimenē bērns uzsāk pasaules izzināšanu, saņem pieredzi, kā arī apgūst idejiskās, estētiskās, tikumiskās un filozofiskās pieredzes pamatus. Ģimene arī ir vieta, kur tiek veidoti priekšstati par to, kas ir labs un slikts, godīgs un negodīgs (Kovaļovs, 1990).

Personība veidojas pašattīstīšanās procesā, taču liela nozīme ir arī iedzimtībai un videi, kurā bērns aug. Bērna attīstības tuvākā apkārtnē ir ģimene, dzīvesvieta, cilvēki tuvumā u.c., turklāt bērna attīstības plašāka apkārtnē ir sabiedrība, kultūrvide, zīmes, simboli, priekšmeti un to lietojums, iepriekšējo paaudžu pieredze, morāle, audzināšana, kas veido ievirzes cilvēka psihē, īpaši pirmajos piecos dzīves gados (Svence, 1999). Bērnam augot, ir svarīgi rādīt piemēru, lai bērns zinātu kā rīkoties nākotnē. Vecākam svarīgi ir savaldīties un aizmirst par tādu teikumu – “Kā tu man, tā es tev!”, jo bērns iemācīsies savaldību un komunikācijas prasmes tikai tad, ja būs no kā mācīties (Irbe, Lindenberga, 2014).

J. Blaloka savā pētījumā norāda uz to, ka liela nozīme bērna sociālo un emocionālo prasmju attīstībai ir vecāku sociālā un kultūras kapitāla līmeņi. Tā kā bērni apmeklē skolas un arī bērnudārzus, tas nozīmē, ka bērnu sociālajā un emocionālajā attīstībā tiek iesaistīti ne tikai vecāki, bet arī pedagogi. Jo augstāks ir vecāku sociālais un kultūras kapitāla līmenis, jo lielākas ekspektācijas vecāki izvirza šo pedagogu kompetencē attīstīt bērna sociālās un emocionālās prasmes. Taču atzīst, ka tā ir arī viņu atbildība (Blalock, 2017).

Psihologs no Amerikas V. V. Hartups uzskata, ka bērna sociālā pasaule sastāv no vairākām pasaulēm, ieskaitot ģimeni, vienaudžu kompāniju un izglītības iestādi. Lai arī socializēšanās notiek

kontaktā ar apkārtējo pasauli, ģimene tomēr tiek uzskatīta par galveno vietu, kur notiek socializēšanās. Bērna un vecāka attiecības, it īpaši starp māti un bērnu, ir pamats tam, lai bērns varētu iepazīt apkārtējo pasauli bez trauksmes izjūtas un stresa. Pateicoties šim attiecību pamatam bērns turpmāk var attīstīt vairākas prasmes, piemēram, valodas prasmes, prasmes uzņemties atbildību, kā arī kļūt pašpārliecinātam. Pārsvarā tieši vecāki ir tie, kas nosaka bērna sociālo dzīvi. Mātes un tēvi nosaka to, cik ilgi un kādos apstākļos bērns būs kontaktā ar cilvēkiem, kas ir ārpus ģimenes, piemēram, radiem, ārstiem, pedagogiem, u.c. Tas kā vecāki kontrolē šo komunikāciju starp savu bērnu un apkārtējiem ir atkarīgs no sabiedrības pieņemtajām normām un to kā šo vecāku socializācija notika viņu bērnībā. Mūsdienās vairākums vecāku nodrošina bērnu ar brīvību iepazīt un atklāt sociālo pasauli, kā arī pārliecinās, ka bērnam ir iespēja nonākt kontaktā ar šo pasauli (Hartup, 1973).

No viena līdz trim gadiem bērnam pieaugušais ir tas, no kā tiek apgūta saskarsmes māksla. Pieaugušais ir atdarināšanas etalons, prasmju un iemaņu eksperts, palīgs, kopīgais darbības organizētājs, pašvērtējuma un sociālās kompetences veidotājs. Pēc trīs gadu vecuma bērni turpina apgūt saskarsmes prasmes un iemaņas ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Tas kā bērns uztvers sevi un to, kas notiek apkārt ir tiešā veidā atkarīgs no pieaugušā (Svence, 1999).

Līdz divu gadu vecumam bērna vārdu krājums attīstās iepazīstot apkārtējo vidi – cilvēkus, dažādus priekšmetus, parādības un būtnes. Svarīgs ir laiks, kas tiek pavadīts sarunājoties pieaugušajam ar bērnu, jo tas ir pamats vēlākai saskarsmei, kad ar bērnu jāveido dialogs par dažādām situācijām, piemēram, draudzību vai attiecībām. Vecākiem ir izdevies sasniegt rezultātus audzināšanā, tad ja bērns ir iemācījies klausīties (Irbe, Lindenberga, 2014).

Dž. Boulbijs savā grāmatā norāda, ka ir trīs pieķeršanās modeļi, kas nosaka bērnu sociāli emocionālo attīstību.

- Pirmo pieķeršanās modeli raksturo droša pieķeršanās, kas nozīmē, ka bērns var paļauties, ka ja viņam būs nepieciešama palīdzība, tad vecāki viņam to sniegs. Šis pieķeršanās modelis palīdz bērnam nākotnē droši pētīt pasauli.
- Otro pieķeršanās modeli raksturo trauksmaina pretestība, kas nozīmē, ka bērns ne vienmēr var paļauties uz to, ka vecāki būs pieejami, kad tas būs nepieciešams. Nākotnē tas bērnam traucē iepazīt pasauli un bērns meklē kādu, kam pieķerēsies.
- Turklāt trešo pieķeršanās modeli raksturo bailīga izvairīšanās, kas bērnam visos gadījumos liek domāt, ka nekad neviens nepalīdzēs un bērns tiks noraidīts. Dzīvojot ar pastāvīgu

noraidījumu, bērns dzīves laikā turpina dzīvot viens bez citu cilvēku atbalsta un mīlestības (Boulbijs, 1998).

Bērna vistuvākā vide – ģimene, ir tā, kas iepazīstina bērnu ar sabiedrību, tās idejām, prasībām, jēdzieniem un arī uzdevumiem. Lielāka perspektīva izaudzināt bērnu par apzinīgu sabiedrības locekli ir vecākiem, kam ir augstas pilsoniskās īpašības. Tā kā sabiedrībā pārmaiņas notiek pastāvīgi, bērnam ir jāspēj tām pielāgoties. Ģimenē mēdz mainīties sastāvs, piemēram piedzimst bērns, vai nomirst kāds no vecvecākiem, notiek arī dažādas dzīvesveida izmaiņas. Dažādu šādu izmaiņu iespaidā mainās noskaņojums. Dusmas mijas ar labsirdību, prieks ar bēdām, bažas ar apmierinātību (Lubļinska, 1979). Dzīvesveids, attiecības un uzvedība ģimenē ietekmē bērna attieksmes, uzvedību, zināšanas un arī veselību. Ģimenes sociālekonomiskais stāvoklis ir būtisks faktors bērna attīstībai. (Puškarevs, 2001). Vajadzība pēc emocionālā kontakta ir ļoti svarīga bērnam, jo, ja ir pietiekams emocionālais kontakts, tad bērns var attīstīties par emocionāli bagātu un atsaucīgu personību. Turklāt, ja tiek apmierinātas tikai bērna vajadzība pēc ēdiena un higiēnas, tad var rasties aizture viņa attīstībā – kustību, intelektuālajā un fiziskajā attīstībā (Plotnieks, 1988). Vecāki ar augstu pašvērtējumu un pozitīvu attieksmi pret sevi spēj izaudzināt bērnus, kas ir psiholoģiski brīvi un atraisīti, kas spēj veidot saskarsmi ar citiem un radoši darboties (Gaugere, Kaņepēja, 2012).

Audzinot bērnu, vecākiem ir jābūt vienprātis par prasībām, audzināšanu un darbību organizēšanu. Ja netiek ievērota vienprātība un konsekvence, tad tas bērnu lieki satrauc un ir traucēta bērna attīstība. Tikpat svarīgi ir arī ģimenē radīt mīlošu un saskanīgu gaisotni, jo bērni atdarina pieaugušos un, dzīvojot pozitīvā gaisotnē, mēģina to tādu arī uzturēt (Avotiņš, Prindule, Upmane, 1981). Tas kādā veidā tiks runāts ar bērnu, veidos to, kā bērns runās ar citiem un viņa vārdu izvēlē atspoguļosies iekšējā pasaule. Ja vecāki būs uzklaušījuši bērnu un ļāvuši izteikties, tad bērns spēs uzklaušīt citus un interesēsies par citu viedokli (Irbe, Lindenberga, 2014).

Kā jau tika minēts pirmajā nodaļā, tieši ģimene ir pats sākums bērna attīstības ceļā. Lai gan personība veidojas pašattīstīšanās ceļā, māte ar tēvu ieliek pamatu sociālajām prasmēm, veido vidi, kas ir bērna attīstībai labvēlīga, vai tieši pretēji – traucējoša. Sociālās prasmes turpina attīstīties ar vienaudžu, radu un citu cilvēku palīdzību, galvenokārt, vecāku uzraudzībā un pavadībā.

Vairāku autoru viedoklis ir tāds, ka tieši māte ir galvenā bērna attīstības veicinātāja, taču arī tēvam ir tik pat liela ietekme bērna attīstības veicināšanā kā mātei. Liela nozīme ir vecāku savstarpējām attiecībām, kā arī vecāku attiecībām ar bērnu, jo bērns mācās no piemēra, ko vecāki

tam sniedz. Viena no nozīmīgām sociālajām prasmēm ir attiecību veidošana ar apkārtējiem, jo bez tās nav iespējama dzīve sabiedrībā. Ja vecāki bērnam sniegs pozitīvu attiecību modeļa piemēru, kas vērsts uz sapratni, kompromisu un komunikāciju, bērnam jau būs pamats pozitīvu attiecību veidošanā. Kā arī bērna attīstību veicinoši ir labi apstākļi ģimenē, kurā valda mīlestība, pozitīva gaisotne un rūpes.

4. PASAKU IZMANTOŠANA SOCIĀLO PRASMJU VEICINĀŠANĀ

Mūsdienās katram ir pieeja literārām pasakām, kuras ir sacerējuši konkrēti autori un arī dažādām pasakām par dzīvniekiem, sadzīves pasakām, kā arī burvju pasakām, kuras pieder pie tautas pasakām. Pēc bērna vecuma un interesēm ir iespējams izvēlēties katram piemērotāko pasaku veidu. Piemēram, mazākiem bērniem interesantākas būs pasakas par dzīvniekiem, turklāt jau vecākiem bērniem interesi izraisīs pasakas ar burvju elementiem. Lai bērnam veidotu izpratni par dažādām situācijām, kas gadās dzīvē, var izmantot sadzīves pasakas, jo tajās var sastapties ar dažādiem cilvēkiem, to raksturiem un darbībām, tāpat arī ar dažādām sociālām problēmām.

Latviešu tautas pasakās atklājas taisnīgums – ļaunais tiek nosodīts, turklāt labais tiek apbalvots. Var novērot arī to, ka pasakas labie varoņi vadās pēc savas sirdsapziņas un rīkojas ētiski (Lieģeniece, 1992).

Pasakas sevī ietver dažādas dzīves mācības, tāpēc tas ir labs veids kā bērniem mācīt dzīves norisi un nodot svarīgas zināšanas un pieredzi. Pasakas:

1. Attīsta valodu un rosina interesi par lasīšanu.
2. Māca tautas kultūru un tradīcijas.
3. Māca problēmu risināšanu.
4. Attīsta dažādas jūtas un prasmi tās izpaust.
5. Attīsta domāšanu.
6. Māca morāles principus un vērtības (Jozauska, b.g.). Šeit es nevaru atrast kā pareizi noformēt atsauci, ja informācijas avotam nav datuma. Kurša biedrene teica, ka jāraksta n.d., internetā atradu, ka b.g. Varbūt Jūs varētu pateikt kā ir pareizi?

L. Cimmermane norāda uz pasaku nozīmi bērna attīstībā:

- Pasakās tiek risinātas dažādas problēmas un izdzīvotas dažādas dzīves situācijas. Tas bērnam rada priekšstatu par norisēm dzīvē.
- Ar pasaku palīdzību tiek veidota bērna iztēle un emocionālā pasaule. Tiek veidota arī izpratne par labo un ļauno.
- Pasakās valoda ir literāri pareiza, tāpēc, ja vecāki bērniem lasa priekšā, tad tas veicina bērna valodas un runas attīstību.
- Pasakas, kas ir no dažādām pasaules malām veido priekšstatu par kultūrām.

- Tā kā pasakās vienmēr ir sākums, kulminācija un nobeigums, tas palīdz izprast lietu kārtību un dažādu situāciju atrisināšanas iespējas.

Pasakas, stāsti, nostāsti, mīti un leģendas ir pirmie avoti, no kuriem cilvēks gūst zināšanas par dažādām parādībām un dzīves situācijām. Šie avoti lasītājam un klausītājam liek pārdomāt lasīto vai dzirdēto un meklēt atbildes, kas ir stimulē personības attīstībai (Zinkeviča-Jevstigneva, 2006).

Bērni runāt tēlaini mācās ģimenē un pirmsskolas skolotāja pavadībā. Tāpēc ir svarīgi, lai bērnam ir iespēja dzirdēt dažādus vārdus dažādās intonācijās. Pasaku un citu daiļdarbu lasīšana bērnam priekšā dod pieaugušajam iespēju kontrolēt tempu, skaļumu, uzsvarus, pauzes, utt, kas nodrošina dabisku izteiksmīgumu un intonatīvu krāsainību bērna runai (Ļubļinska, 1979).

Viens no veidiem, kā izmantot pasaku grāmatas ir veidot sarunu. No trīs gadu vecuma bērnam interesē grāmatas ar bildēm, maz teksta un dažādām aptaustāmām daļām, piemēram, ar atveramiem lodziņiem un bīdāmām bildēm. Šāda veida grāmatas var izmantot, lai rosinātu sarunu, piemēram, par to, ko tur dara tas dzīvnieks vai kāpēc viņš ir paslēpies. Ieteicams ir pārrunāt to, kas tikko ir izlasīts, jo nākotnē var ņemt par piemēru pasaku varoņus, kad nepieciešams paskaidrot kādu dzīves situāciju un apstākļus (Irbe, Lindenberga, 2014). I. Plotnieks kā vienu no pasaku izmantošana priekšrocībām nosauc to, ka vecāki tās var izmantot, lai neuzkrītoši un neuzbāzīgi audzinātu bērnu. Vakarā stāstot pasaku, vecāki var iepīt tajā dažādas situācijas no dienas, piemēram, par kādu dzīvnieku, kas aizmirsis pateikt "labdien" vai kādu citu sadzīvisku situāciju (Plotnieks, 1988). Vēl pasakas var izmantot, lai mudinātu bērnu pārdomāt literāro tēlu rīcības cēloņus, motīvus un sekas. To paveikt var izmantojot kādu pasaku un pārdomājot, kas varētu būt noticis pirms pasakas un tā pat ar beigām, kas varētu notikt pēc pasakas beigām ar tās varoņiem (Kaņepēja, 2012). Savā grāmatā F. Karlgrēns uzsver, ka tēli, kas ir attēloti pasakās, pastāv arī reālajā dzīvē, tāpēc, ja pieaugušie bērniem pasakas stāsta stilistiski pareizi, bez sentimentalitātes, liekvārdības un paskaidrojumiem, tas bērniem ļauj izdzīvot visu caur pasakām pirms ar šīm lietām satiekas dzīvē (Karlgrēns, 2008).

Pirmsskolas vecuma bērniem būtisks paraugs vārda mākslai ir literatūra. Literārie vārdi no dzejoļiem, stāstiem, mīklām, tēlojumiem un pasakām pastiprina informāciju, ko bērns ir guvis jau iepriekš. Šai literatūrai ir jābūt tādai, kas bērnam palīdz apzināties sevi. Tai ir jāveido izpratni par pasauli, attiecībām, dabu un cilvēkiem, kā arī jāveicina bērnu darboties aktīvi un radoši. Lietratūra ne tikai sniedz bērnam priekšstatus par pasauli un norisēm tajā, bet arī palīdz veidoties māslnieciskajiem vārdiem un valodai, izpratnei par tēlainajiem izteiksmes līdzekļiem un žanru

daudzveidību (Kaņepēja, 2012). Bērnām svarīgi ir gan lasīt, gan runāt, gan atstāstīt, tik pat ir arī svarīga attieksme pret to, ko runā. Svarīgi ir arī tas, lai bērns spēj saskatīt skaisto apkārtnē un izteikt to vārdos. Tas ir iespējams tikai tad, ja pieaugušie ir rādījuši piemēru un devuši bērnam iespēju pilnveidot šīs prasmes (Markus, 2003). D. Lieģeniece norāda uz to, ka svarīgi ir bērnam apgūt prasmi saskatīt sakarības un līdzības savā uzvedībā ar pasaku un citu daiļdarbu varoņiem, gūt priekšstatus par tikumiskām īpašībām (Lieģeniece, 1992). Šo prasmi bērns var apgūt ar pieaugušo palīdzību, pārrunājot varoņu darbības un izvērtējot tās. Tā arī tiek iegūts priekšstats par dažādām īpašībām, piemēram, labestību, skopumu, labsirdību un taisnīgumu.

Analizējot dažādu autoru viedokli par pasakām, var secināt, ka pasakas ir labs rīks, ko vecāki var izmantot, lai radītu priekšstatu par dzīvi un veicinātu sociālo prasmju apguvi. Vairāki autori ir vienprātis, ka pasakas bērna ikdienā veicina bērna sociālo, runas un personības izaugsmi. Tā kā pirmsskolas vecumā reti kurš bērns prot lasīt, vecāki, ģimene un pieaugušie, lasot priekšā bērniem, šo laiku var izmantot kā saskarsmes, mācīšanas un kopā būšanas laiku. Pasakas ir ļoti daudz un dažādas, tomēr tās vienmēr var arī pārveidot, lai nodotu bērnam to informāciju, kas ir aktuāla konkrētā vecumā un konkrētā situācijā.

Protams, pasakas ir ļoti svarīgas valodas un runas apgūvē. Tās paplašina vārdu krājumu un veido māksliniecisko valodu. Kā jau tika minēts pirmajā nodaļā, tas ir ļoti svarīgs aspekts, lai bērns spētu apgūt prasmi sarunāties un komunicēt ar apkārtējiem.

5. PASAKU IZMANTOŠANAS IESPĒJAS SOCIĀLO PRASMJU ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANĀ NOVĒRTĒJUMS UN ANALĪZE

5.1. Empīriskā pētījuma metodoloģija un pētījuma bāzes raksturojums

Darba autore, strādājot pirmsskolā, jaukta vecuma grupā, novēroja to, ka vairākumam bērnu ir valodas attīstības problēmas, bērns nespēj iejusties grupā un sadarboties ar citiem, kā arī ir citas sociālās prasmes, kas bērnam nav attīstītas vispār. Ir vairāki veidi kā sekmēt sociālo prasmju attīstību, taču darba autore analizē tieši pasaku izmantošanu. Lai saprastu pasaku lasīšanas un izmantošanas paradumus ģimenē, darba autore aptaujāja pirmsskolas vecuma bērnu vecākus. Apkopojot aptaujas datus autorei bija iespēja izanalizēt dažādu ģimeņu paradumus un nākotnē izveidot ieteikumus vecākiem, kas palīdzētu izvēlēties piemērotas pasakas bērna vecumam, interesēm un vajadzībām.

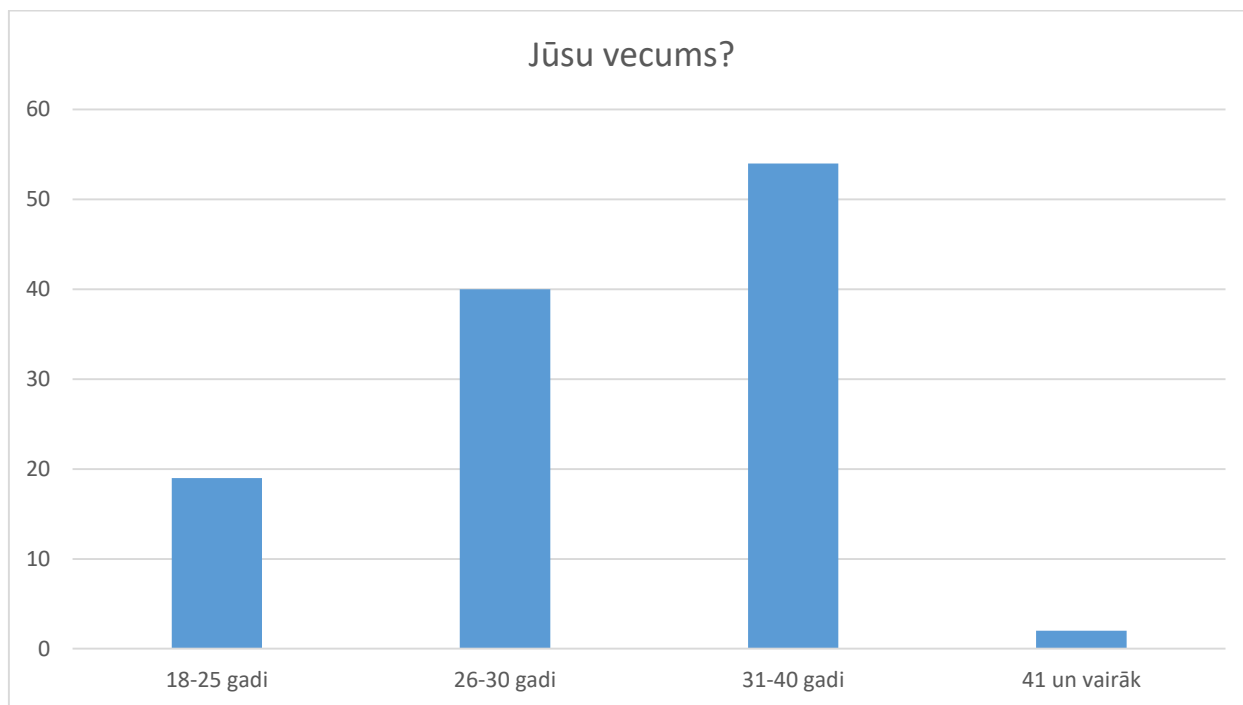
Pētījuma jautājums ir : Kā vecāki, izmantojot pasakas, var sekmēt pirmsskolas vecuma bērnu sociālo prasmju attīstību?

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, darba autore ir izvēlējusies aptaujas metodi - anketēšanu, ar kuras palīdzību tiek iegūtas pirmsskolas vecuma bērnu vecāku atbildes uz autores uzdotajiem jautājumiem. Pētījumā piedalījās 115 pirmsskolas vecuma bērnu vecāki, atbildot uz jautājumiem anonīmi interneta vidē. Darba autore izvēlējās tieši anketēšanu, tāpēc, ka tas dod iespēju aptaujāt vairāk cilvēku īsākā laikā, kā arī iegūtās atbildes ir viegli apkopojamas un salīdzināmas (Albrehta, 1998). Izstrādājot pētījumu bija svarīgi iegūt pēc iespējas vairāku vecāku patiesas atbildes, ko apkopot un salīdzināt. Anketa tika veidota ņemot vērā pirmajās trīs nodaļās apkopoto informāciju, kā arī tā tika veidota tā, lai nebūtu pārāk sarežģīta un laikietilpīga. Autore aptaujā iekļāva 8 slēgtos un 2 pusslēgtos jautājumus. Slēgtais jautājums ir tāds, kurā atbildētājam ir jāizvēlas viena atbilde no piedāvātajām. Turklāt pusslēgtais jautājums ir tāds, kurā atbildētājs var izvēlēties jau piedāvātu atbildi vai arī izveidot pats savu (Albrehta, 1998). Iegūtie dati tiek analizēti un vispārināti, lai varētu izdarīt secinājumus. Metode, kas izvēlēta datu apkopošanai sniedz pārskatāmību.

Pētījuma datu ievākšanas laiks bija viena diennakts, kuras laikā respondenti varēja iesniegt savas atbildes. Pirmsskolas vecuma bērnu vecāki bija atsaucīgi un ļoti veikli tika aizpildītas anketas.

5.2. Vecāku aptaujas par pasaku izmantošanu sociālo prasmju attīstībā analīze

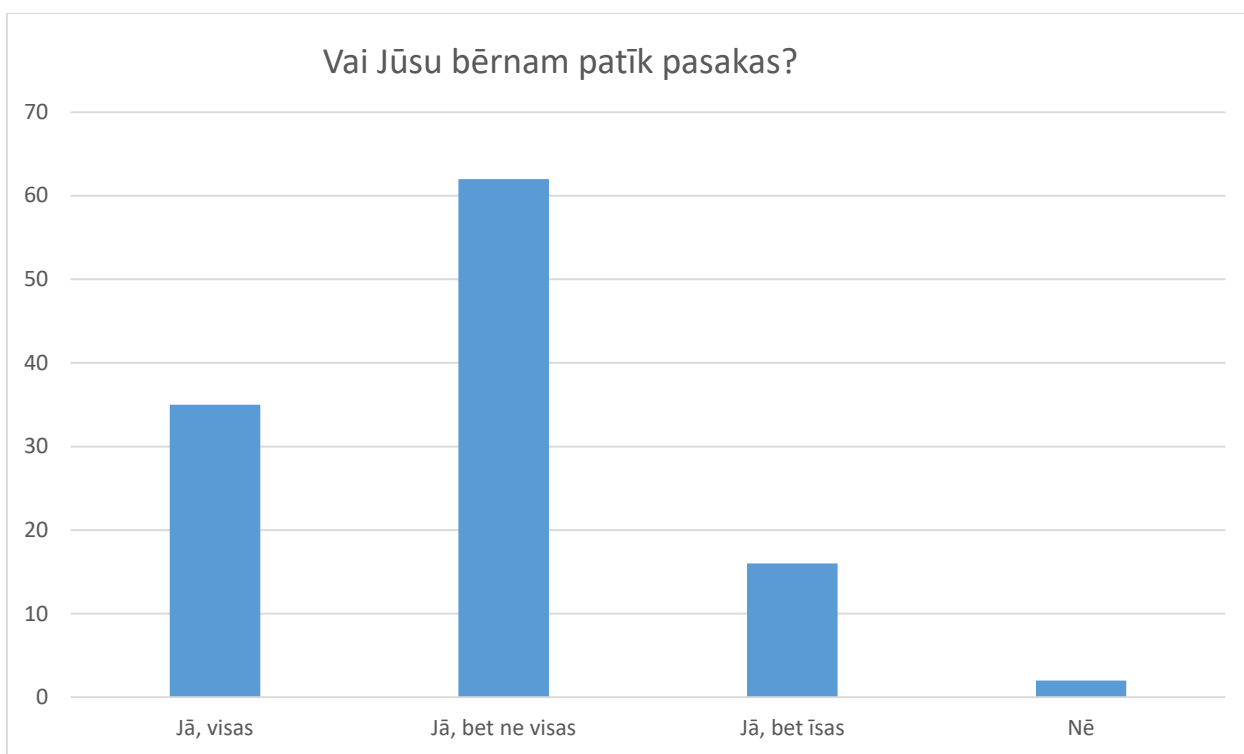
Aplūkojot pirmās trīs nodaļas var secināt, ka vecākiem ir ļoti liela loma bērna sociālo prasmju attīstībā un attīstībā kopumā. Tika veikta vecāku aptauja par sociālo prasmju attīstības veicināšanu izmantojot pasakas.

5.2.1. att. Vecāku vecums

Aplūkojot 5.2.1. attēlu var secināt, ka aptaujā pārsvarā piedalījās pirmsskolas vecuma bērnu vecāki, kas ir trīsdesmit vienu līdz četrdesmit gadu veci un tādi bija piecdesmit četri vecāki. Četrdesmit vecāki bija divdesmit sešus līdz trīsdesmit gadus veci, deviņpadsmit vecāki, kas bija vecumā no astoņpadsmit līdz divdesmit piecu gadu vecumam un divi vecāki, kas bija četrdesmit vienu gadu veci vai vairāk.

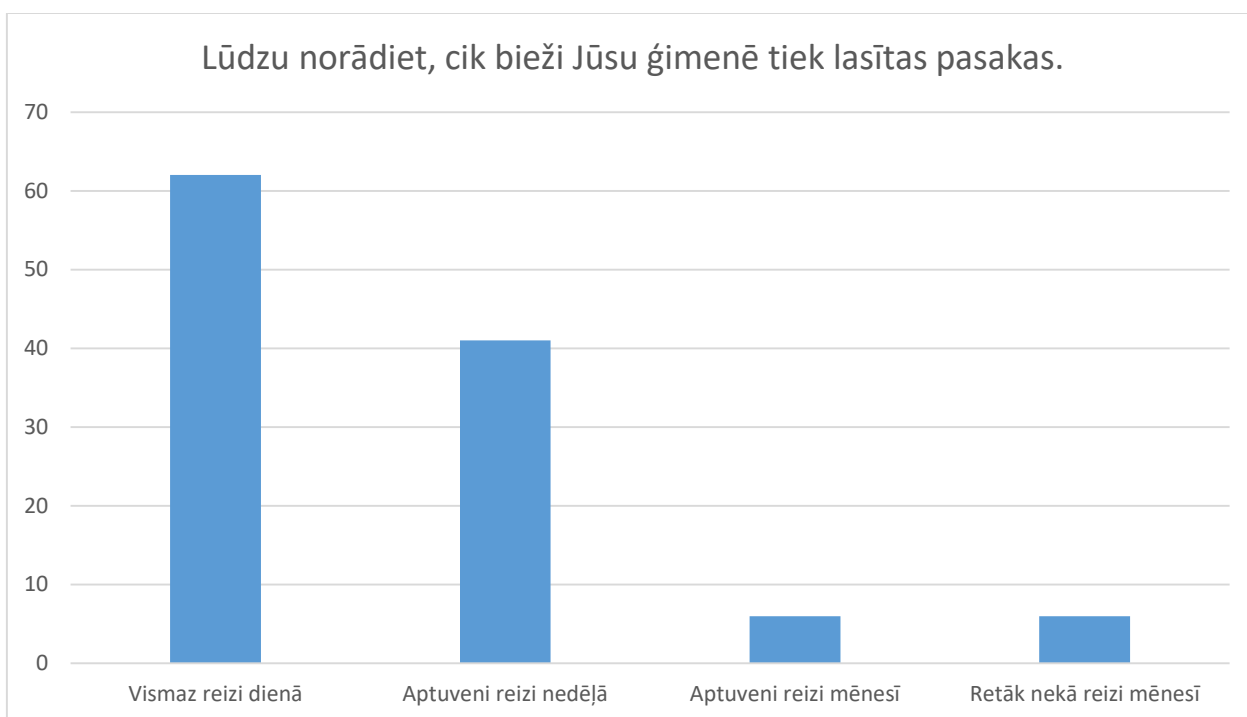
Apkopojot šos datus var secināt, ka aptaujā piedalās dažādu vecumu vecāki un tas dod iespēju iegūt dažādu paaudžu atbildes.

5.2.2. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Vai Jūsu bērnam patīk pasakas?”

Aplūkojot 5.2.2. attēla rezultātus redzams, ka sešdesmit divi vecāki atbildēja, ka bērnam patīk pasakas, taču ne visas, kas ir vairākums no aptaujāto respondentu atbildēm. Visas pasakas patīk trīsdesmit pieciem bērniem, tikai īsas pasakas patīk sešpadsmit respondentu bērniem un tikai diviem bērniem nepatīk pasakas.

Tas ļauj secināt to, ka vairākumam no aptaujāto respondentu bērniem patīk pasakas. Tātad vecākiem ir iespēja izmantot pasakas, lai veicinātu sociālo prasmju attīstību.

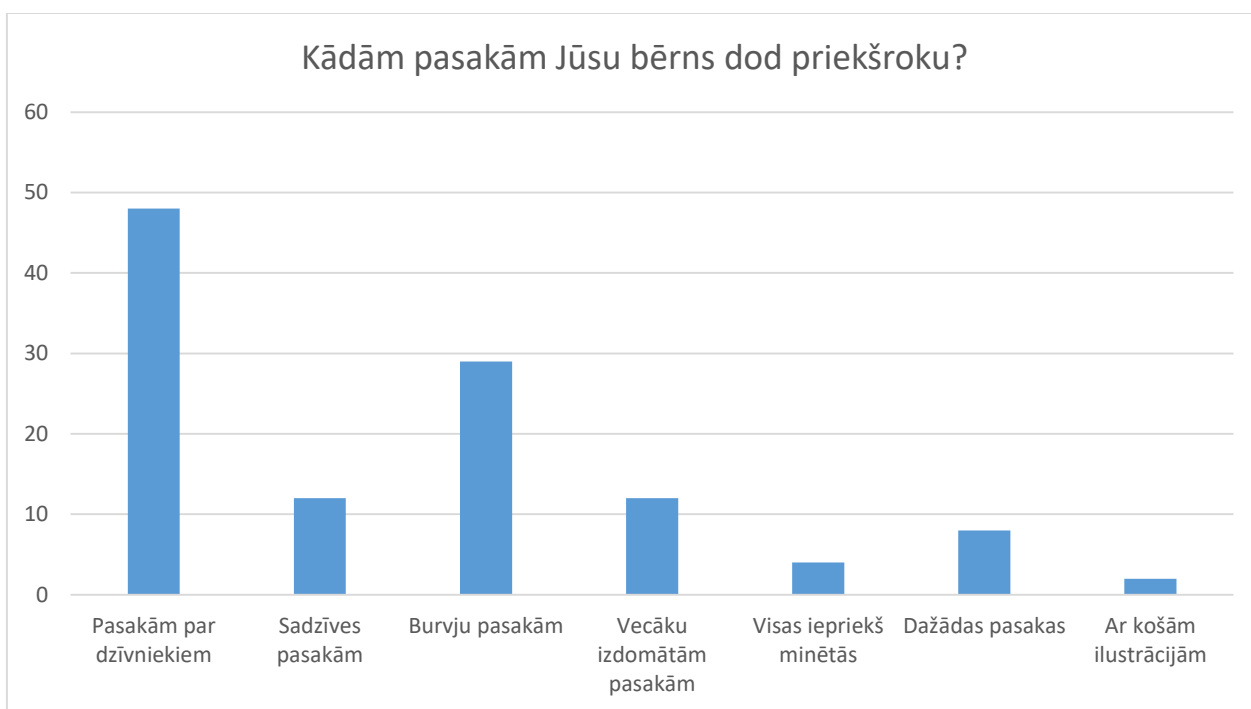

5.2.3. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Cik bieži Jūsu ģimenē tiek lasītas pasakas?”

Aplūkojot 5.2.3. attēlu var redzēt, ka sešdesmit divās ģimenēs pasakas tiek lasītas vismaz reizi dienā. Aptuveni reizi nedēļā pasakas tiek lasītas četrdesmit vienā ģimenē, turklāt vienāds atbilžu skaits ir izvēlēms “aptuveni reizi mēnesī” un “retāk nekā reizi mēnesī”, kur katrā ir sešu respondentu atbildes.

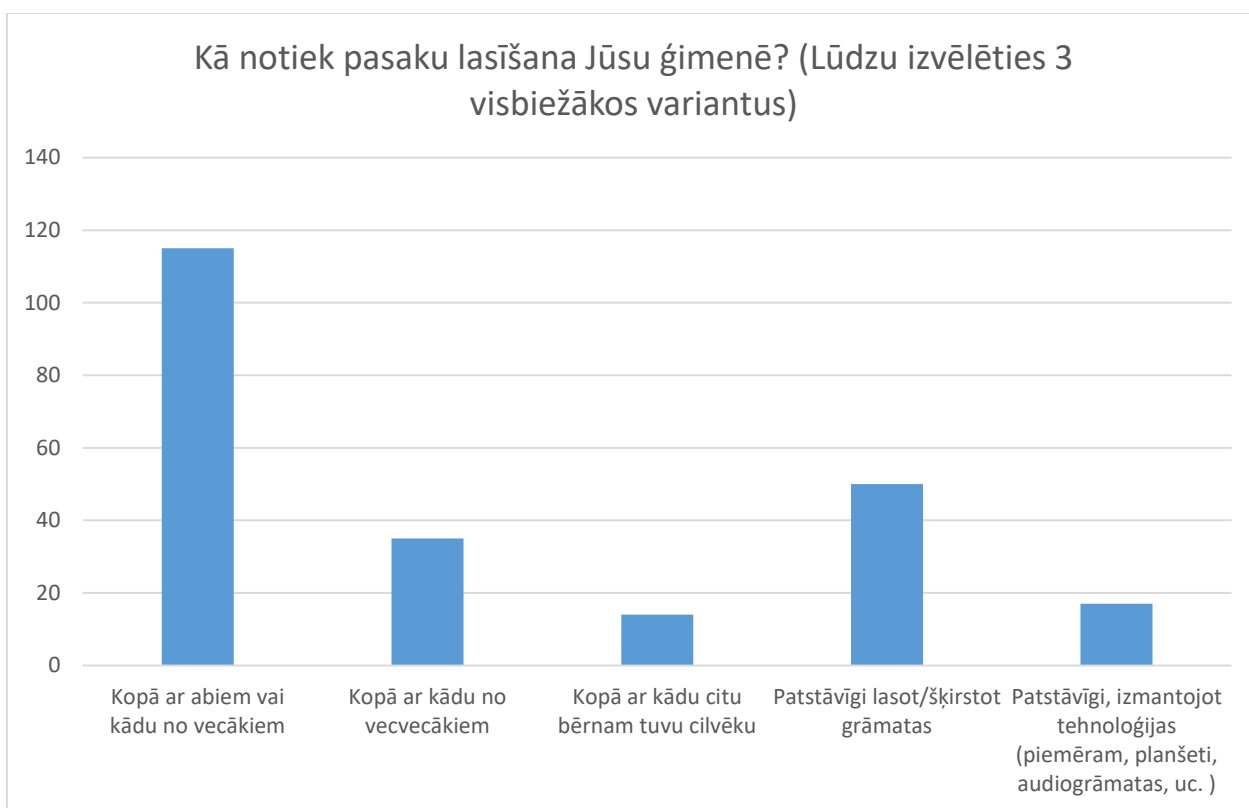
Pasaku lasīšana attīsta domāšanu, valodu un citas sociālās prasmes, tāpēc autore bija patīkami pārsteigta redzot, ka tik daudzās ģimenēs tiek lasītas pasakas vismaz reizi dienā, jo kā zināms, mēs dzīvojam ļoti steidzīgā laikā un ne visiem ir iespēja vai vēlme lasīt pasaku grāmatas, kad pasakas var noklausīties ar tehnoloģiju palīdzību vai nelasīt nemaz.

Lai noskaidrotu, kādas pasakas tiek lasītas ģimenē, vecākiem tika uzdots jautājums par pasakām, kurām bērni dod priekšroku.

5.2.4. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Kādām pasakām Jūsu bērns dod priekšroku?”

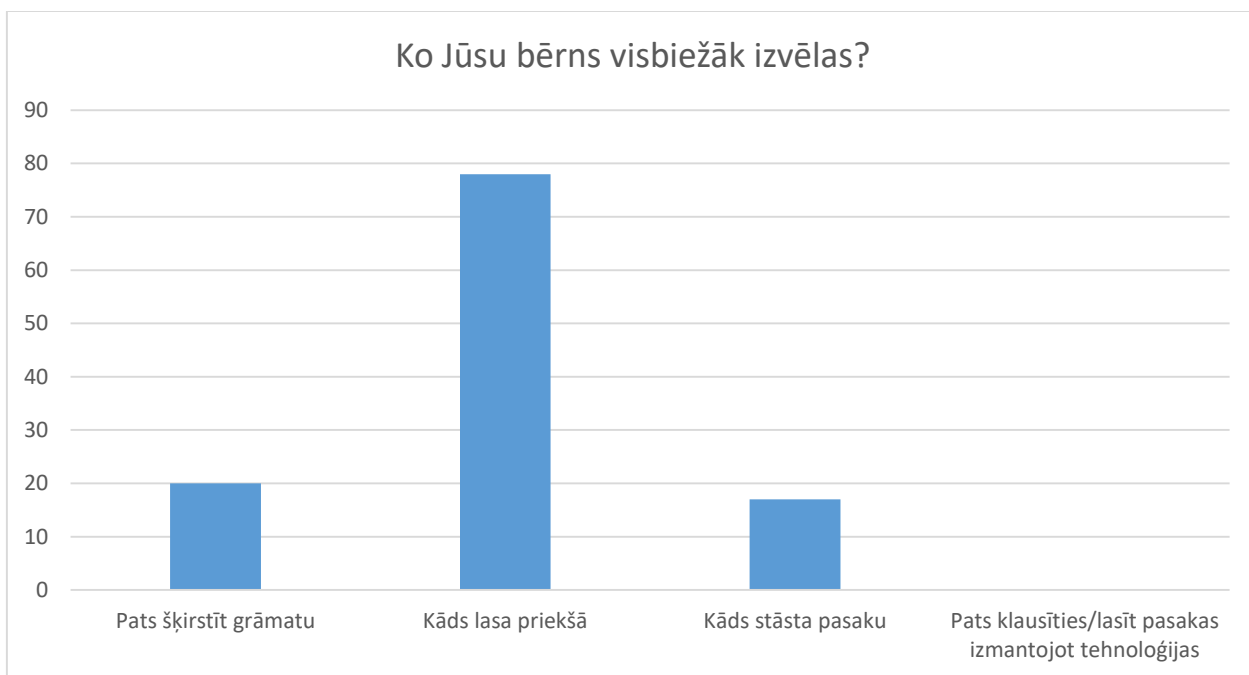
Pēc 5.2.4. attēla rezultātiem var secināt, ka vairākums bērnu dod priekšroku tieši pasakām par dzīvniekiem, ko autore arī novēroja darbā ar bērniem. Pasakām par dzīvniekiem priekšroku dod četrdesmit astoņu vecāku bērni, pēc tam seko divdesmit deviņas atbildes par burvju pasakām. Tā pat kā sadzīves pasakām, tā arī vecāku izdomātām pasakām divpadsmit bērni dod priekšroku. Tad seko dažādas pasakas, kuras izvēlas astoņi bērni, divi bērni izvēlas pasaku grāmatas, kas ir ar košām ilustrācijām un 4 bērni izvēlas visas iepriekšminētās. Pēc šādām atbildēm var secināt, ka vecāki zina kādas pasakas bērnam patīk un kādas ne tik ļoti. Lai veicinātu sociālo prasmju attīstību izmantojot pasakas ir nepieciešams ieinteresēt bērnu un vecāki to var izdarīt, izvēloties pasaku, kas bērnam tiks ieklausīties un koncentrēties tam, ko lasa vai stāsta vecāks.

5.2.5. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Kā notiek pasaku lasīšana Jūsu ģimenē?”

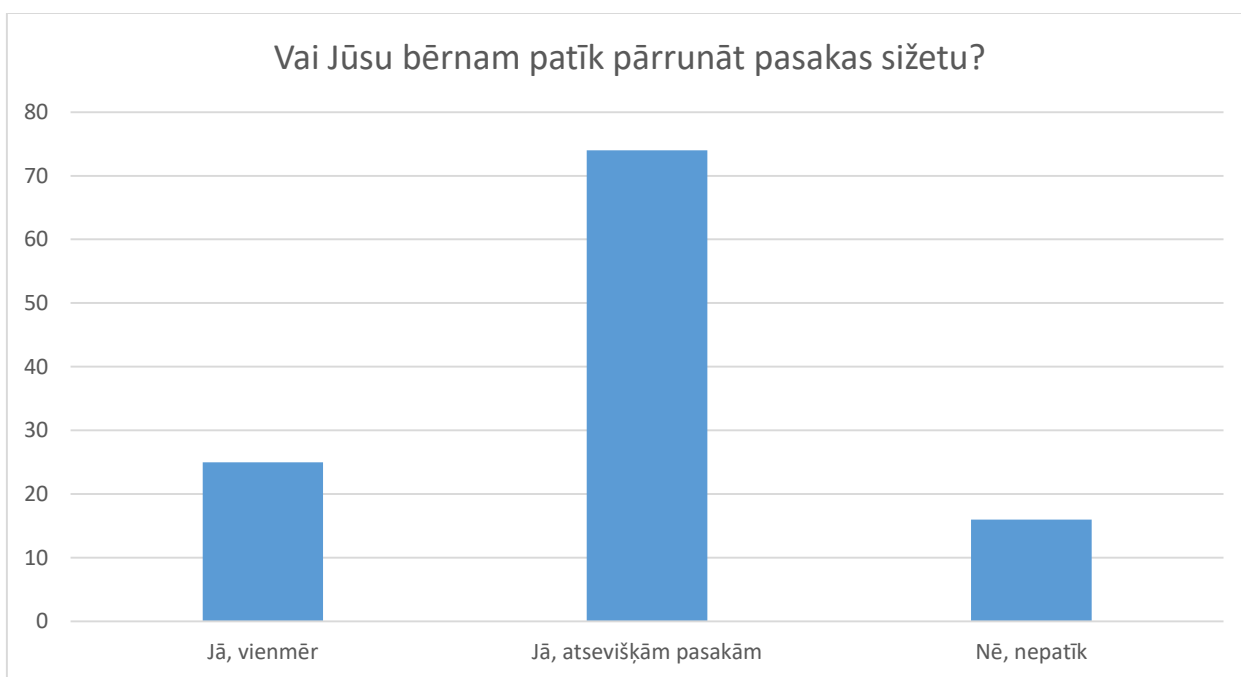
5.2.5. attēlā redzams, ka visbiežāk pasaku lasīšana notiek kopā ar abiem vai kādu no vecākiem. Piecdesmit atbildes bija, ka patstāvīgi lasot/šķirstot grāmatas, trīsdesmit piecas atbildes bija par to, ka pasakas tiek lasītas kopā ar kādu no vecvecākiem un četrpadsmit bērnu pasakas lasa kopā ar kādu citu tuvu cilvēku.

Tas ļauj secināt, ka vecāki lasa pasakas saviem bērniem, tātad, ja šiem vecākiem būs informācija par to, kā sekmēt sociālo prasmju attīstību izmantojot pasakas, viņi tās varēs arī sekmēt. Tāpēc ir nepieciešama vecāku un pedagogu sadarbība, lai pedagogi varētu vecākiem ieteikt kā veiksmīgāk sekmēt noteiktu sociālo prasmju attīstību.

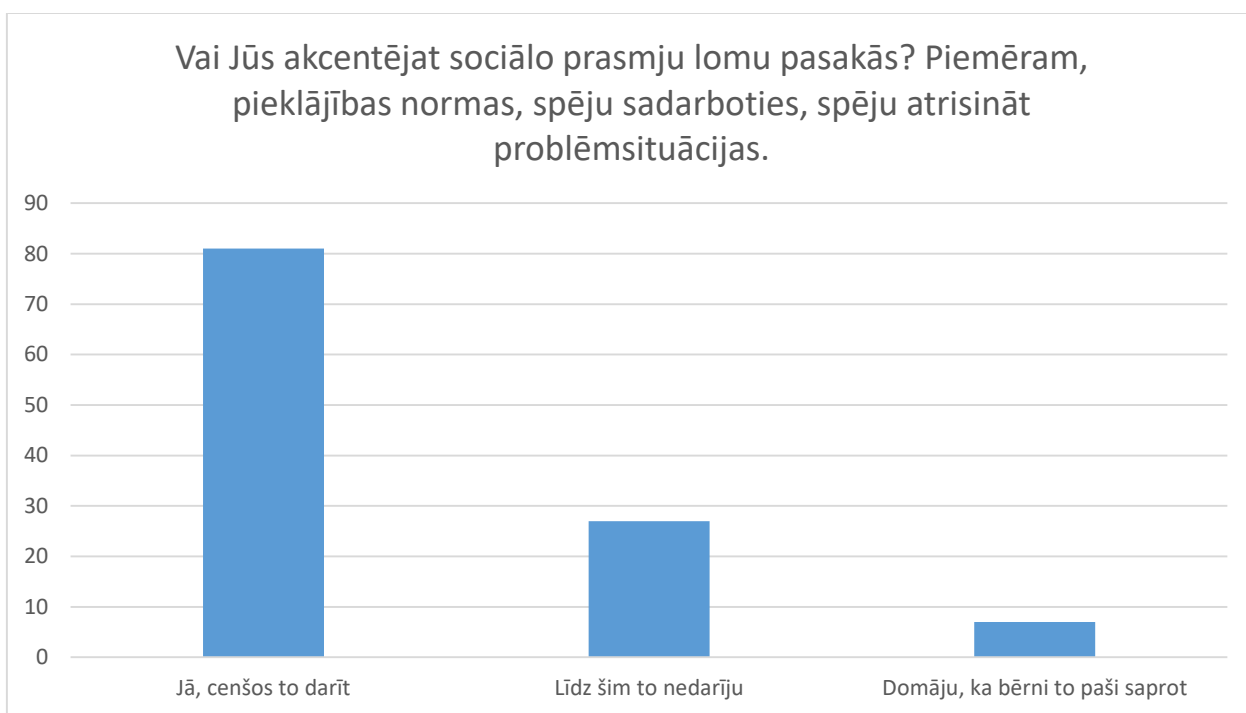
5.2.6. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Ko Jūsu bērns visbiežāk izvēlas?”

No 5.2.6. attēlā apkopotajām vecāku atbildēm var redzēt, ka visbiežāk, kas ir septiņdesmit astoņi, bērni izvēlas, lai kāds lasa priekšā, divdesmit bērnu izvēlas paši šķirstīt grāmatu, septiņpadsmit bērnu izvēlas, lai kāds stāsta pasaku. Pie visbiežākajām izvēlēm nebija neviens, kas izvēlētos pats klausīties vai lasīt pasakas izmantojot tehnoloģijas. Tas ļauj secināt, ka pārsvarā bērni izvēlas pasakas klausīties kontaktā ar kādu cilvēku. Tātad, tas vecākiem dod iespēju šo laiku izmantot, lai veicinātu kādu no sociālajām prasmēm, piemēram kontakta veidošanu vai runas attīstību.

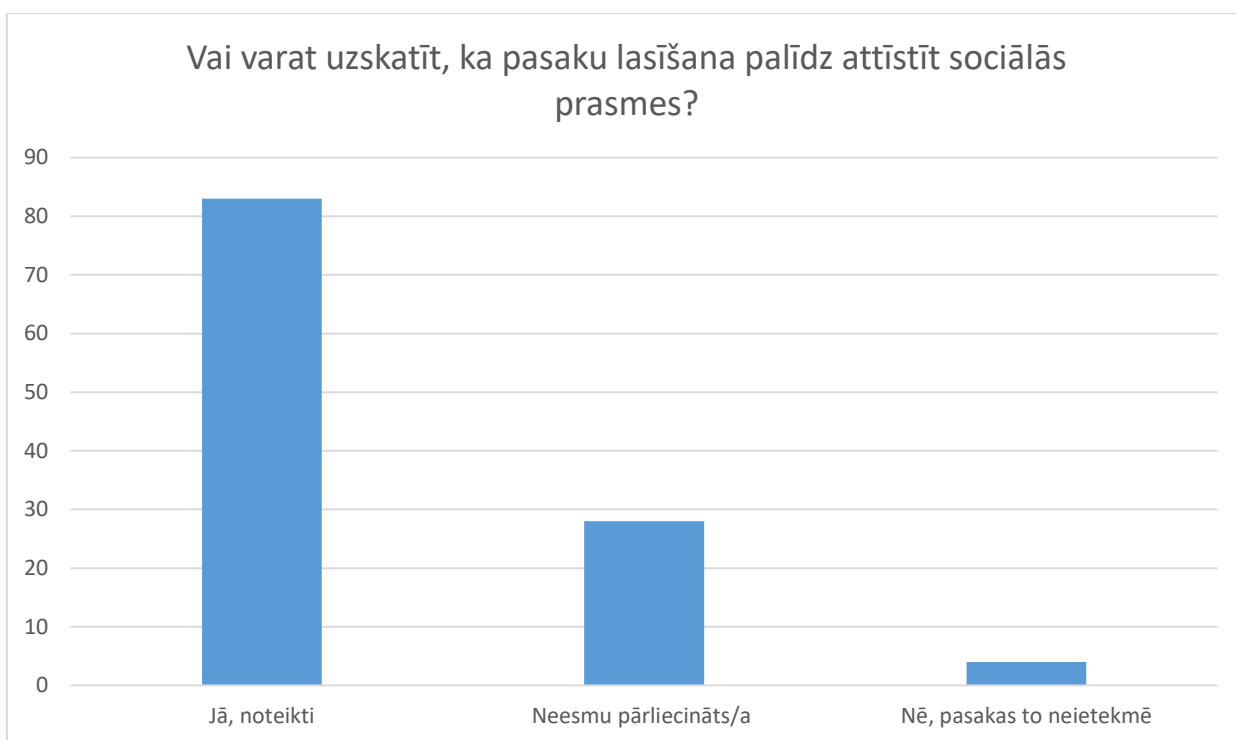
5.2.7. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Vai Jūsu bērnam patīk pārrunāt pasakas sižetu?”

Aplūkojot 5.2.7. attēlu var redzēt, ka septiņdesmit četriem bērniem patīk pārrunāt pasakas sižetu atsevišķām pasakām, divdesmit pieciem bērniem patīk pārrunāt pasakas sižetu visām pasakām un sešpadsmit bērniem nepatīk pārrunāt nevienas pasakas sižetu. Pārrunājot pasakas sižetu, vecāki var palīdzēt bērnam veidot izpratni par pasauli, attiecībām un cilvēkiem. Sešpadsmit no aptaujātajiem bērniem nepatīk pārrunāt pasakas sižetu un tam par iemeslu varētu būt tas, ka netika atrasti pareizie vārdi vai arī pati pasaka nešķita saistoša.

5.2.8. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Vai Jūs akcentējat sociālo prasmju lomu pasakās?”

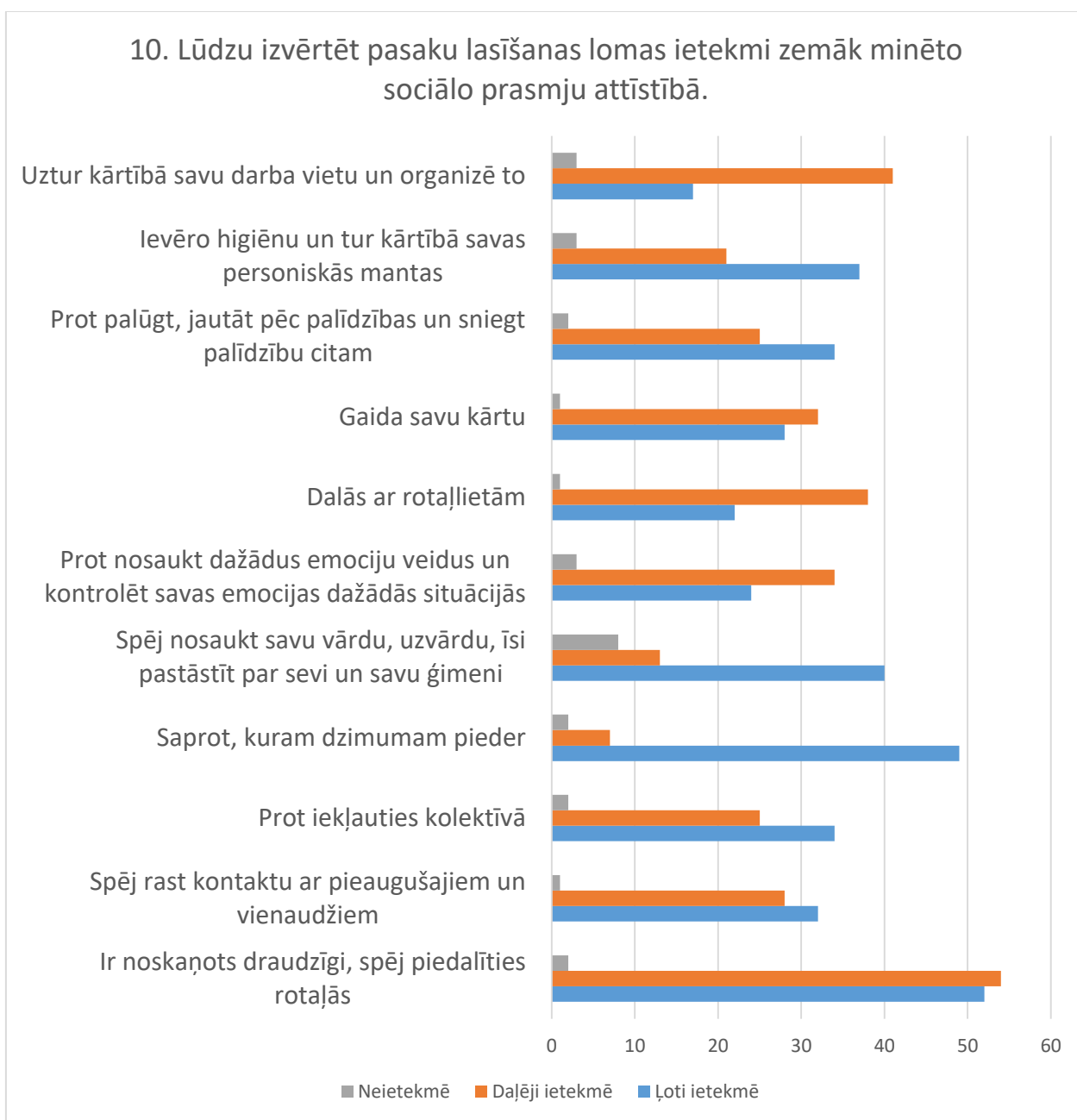
Attēlā 5.2.8. ir redzams tas, ka astoņdesmit viens vecāks atbildēja, ka cenšas akcentēt sociālo prasmju lomu pasakās, divdesmit septiņi vecāki atbildēja, ka līdz šim to nedarīja un septiņi vecāki atbildēja, ka neakcentē, jo domā, ka bērni paši to saprot. Lai gan vairākums vecāku atbildēja, ka cenšas akcentēt sociālo prasmju lomu pasakās, ir vecāki, kas atbildēja, ka līdz šim to nedarīja. Tātad ir iespēja, ka vecāki varētu sākt pievērst uzmanību un akcentēt sociālo prasmju lomu pasakās, ja būtu informācija par to, kā to veiksmīgāk izdarīt.

5.2.9. att. Vecāku atbildes uz jautājumu “Vai varat uzskatīt, ka pasaku lasīšana palīdz attīstīt sociālās prasmes?”

No 5.2.9. attēlā apkopotajām vecāku atbildēm varam redzēt, ka astoņdesmit trīs vecāku uzskata to, ka pasaku lasīšana palīdz attīstīt sociālās prasmes. Divdesmit astoņi vecāki atbildēja, ka nav pārliecināti un tikai četri vecāki atbildēja, ka pēc viņu domām pasaku lasīšana neietekmē sociālo prasmju attīstību.

Tas ļauj secināt, ka salīdzinoši daudz vecāku neuzskata, ka pasaku lasīšana palīdz veicināt sociālo prasmju attīstību. Tātad, vecākiem nav bijusi pietiekoša informācija par to, ko sniedz pasaku lasīšana bērniem.

5.2.10. att. Vecāku vērtējums par pasaku lasīšanas lomu ietekmi sociālo prasmju attīstībā.

Darba autore lūdza respondentiem izvērtēt pasaku lasīšanas lomu dažādu sociālo prasmju attīstībā (skat. att. 5.2.10.). Piecdesmit četri vecāki atbildēja, ka pasaku lasīšana daļēji ietekmē prasmi būt noskaņotam draudzīgi un spēju piedalīties rotaļās. Piecdesmit divi vecāki uzskata, ka ļoti ietekmē un divi vecāki uzskata, ka neietekmē. Par spēju rast kontaktu ar pieaugušajiem un vienaudžiem trīsdesmit divu bērnu vecāki atbildēja, ka ļoti ietekmē, divdesmit astoņi vecāki atbildēja, ka daļēji un viens vecāks atbildēja, ka neietekmē. Trīsdesmit četri vecāki izvērtējot

prasmī iekļauties kolektīvā atbildēja, ka pasaku lasīšana ļoti ietekmē šo sociālo prasmī, divdesmit pieci vecāki atbildēja, ka tikai daļēji ietekmē un divi vecāki atbildēja, ka neietekmē. Četrdesmit deviņi vecāki uzskata, ka pasaku lasīšana ļoti ietekmē to vai bērns spēs saprast, kuram dzimumam pieder. Septiņi vecāki uzskata, ka daļēji ietekmē un divi vecāki uzskata, ka neietekmē. Prasmī nosaukt savu vārdu un uzvārdu, kā arī īsi pastāstīt par sevi un savu ģimeni pēc četrdesmit vecāku domām pasakas ļoti ietekmē, trīspadsmit vecāki domā, ka daļēji ietekmē un astoņi vecāki domā, ka neietekmē. Prasmī nosaukt dažādus emociju veidus un kontrolēt emocijas dažādās situācijās pēc trīsdesmit četru vecāku domām pasaku lasīšana daļēji ietekmē, taču divdesmit četri vecāki uzskata, ka ļoti ietekmē un tikai trīs vecāki uzskata, ka neietekmē. Trīsdesmit astoņu bērnu vecāki uzskata, ka prasmī dalīties ar rotaļlietām pasaku lasīšana ietekmē daļēji, turklāt divdesmit divi vecāki uzskata, ka ļoti ietekmē un viens vecāks uzskata, ka neietekmē. Trīsdesmit divi vecāki atbildēja, ka gaidīt savu kārtu daļēji ietekmē, divdesmit astoņi vecāki atbildēja, ka ļoti ietekmē un viens vecāks atbildēja, ka neietekmē. Pasaku lasīšana prasmī palūgt, jautāt pēc palīdzības un palīdzēt citiem pēc trīsdesmit četru vecāku domām ļoti ietekmē, pēc divdesmit piecu vecāku domām daļēji ietekmē un pēc divu vecāku domām neietekmē. Trīsdesmit septiņi bērnu vecāki atbildēja, ka prasmī ievērot higiēnu un uzturēt kārtībā savas personiskās mantas ļoti ietekmē, divdesmit viens vecāks atbildēja, ka daļēji ietekmē un trīs vecāki atbildēja, ka neietekmē. Uzturēt kārtībā savu darba vietu un organizēt to daļēji ietekmē pēc četrdesmit viena vecāka domām, ļoti ietekmē pēc septiņpadsmit vecāku domām un neietekmē pēc trīs vecāku domām.

Analizējot iegūtos rezultātus, darba autore secina, ka lielākā daļa vecāku uzskata, ka pasakas ir viens no veidiem kā veicināt bērnu sociālo prasmju attīstību un ir vecāki, kas pasakas arī izmanto šim mērķim. Taču ir vecāki, kas uzskata, ka pasakas un sociālo prasmju attīstība nav saistītas. Tas nozīmē, ka vecākiem nav pieejama informācija par to, kādus ieguvumus pasaku lasīšana bērniem sniedz sociālo prasmju attīstībā. Lai varētu izmantot pasakas sociālo prasmju attīstības veicināšanā, tās ir jālasa, jāklausa un jāpārrunā ar bērniem. Ir nepieciešams atrast pasaku, kas interesē katru konkrētu bērnu. Tās var būt dažādas, bet var būt arī kāda konkrēta veida pasakas, kas bērnam interesē. Ja nebūs interese par pasaku, tad vecāki nespēs nodot bērnam to informāciju, ko iecerējuši un netiks veidotas pozitīvas emocijas.

Galvenie secinājumi:

- pasaku izmantošana sociālo prasmju attīstības veicināšanā ir aktuāla pirmsskolas vecuma bērnu vecākiem;

- vairākumam bērnu patīk pasakas klausīties un pārrunāt to sižetu;
- vecāki pārziņā to, kādas pasakas viņu bērniem patīk un kādas ne īpaši;
- bērnu vecāki pievērš uzmanību tam, kāds ir vēstījums pasakās un cenšas to izmantot, lai veicinātu bērnu sociālo prasmju attīstību;
- lielākā daļa vecāku uzskata, ka pasakas var izmantot kā līdzekli sociālo prasmju attīstībā.

Pasakas ir iespējams izmantot daudzpusīgi, lai veicinātu sociālo prasmju attīstību pirmsskolas vecuma bērniem. Vecāki stāstot vai lasot bērnam pasakas var likt uzsvāru uz kādu noteiktu sociālo prasmi, kas bērnam tajā laikā ir nepieciešama un aktuāla. Piemēram, uzsākot bērnudārza gaitas būs nepieciešams darboties grupā ar citiem bērniem. Tam var noderēt kāda no pasakām, kurā ir stāstīts par draudzību un sadarbošanos. Izvērtējot bērna vecumu, var atrast tam piemērotāko. Jo mazāks bērns, jo īsāka un vienkāršāka pasaka.

Lasot vai stāstot pasakas vecāki veido komunikāciju ar bērnu. Vispirms jau izlemjot, kādu pasaku lasīs, līdz sarunām par pasaku grāmatā notiekošo.

Pasaku literāri pareiza lasīšana un stāstīšana veicina bērna valodas attīstību, jo valoda nav tikai, lai sazinātos, bet arī domātu, izziņātu un izpaustos. Tas ir svarīgi arī runas attīstībai, lai bērns turpmāk spētu par sevi pastāstīt, sarunāties ar citiem un saprast, ko citi saka pašam bērnam.

Šie nav vienīgie veidi, kā izmantot pasakas, lai veicinātu pirmsskolas vecuma bērnu sociālo prasmju attīstību. Katrs vecāks un arī pedagogs var piemēklēt pasakas veidu un tās pasniegšanas veidu, lai veidotu bērnam izpratni par pasauli, cilvēkiem un attiecībām.

NOBEIGUMS

Mēs dzīvojam steidzīgā laikā, kad šķiet, ka nekam nav laika un visu laiku ir vēl kas jāpaspēj. Pasaku lasīšana ir kā tāda piebremzēšana, lai pavadītu kopā laiku ar tuvajiem, vienkārši sarunātos un izmantotu šo laiku, lai nepiespiesti mācītos.

Kursa darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā nodaļā ir analizēta literatūra par pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnībām. Apkopojot informāciju autore secina, ka bērns augot piedzīvo daudz un dažādas attīstības īpatības, kas nodrošina daudzveidīgu prasmju apguvi. Katra šī prasme balsta iepriekšējo, tāpēc ir svarīgi apgūt visas prasmes pilnvērtīgi.

Otrajā nodaļā autore apkopo autoru atziņas par sociālajām prasmēm un secina to, ka visas prasmes, attīstās palēnām, turpina pilnveidoties un nostiprināties izmantojot tās ikdienā un saskarsmē ar citiem.

Darba trešajā nodaļā autore analizē literatūru par ģimenes nozīmi sociālo prasmju apguvē. Šajā nodaļā analizētā literatūra ļāva secināt to, ka ģimene ir pirmā vieta, kurā attīstās sociālās prasmes, tāpēc tai arī ir vislielākā nozīme. Svarīga ir atmosfēra, noskaņa un attiecības ģimenē starp ģimenes locekļiem. Jo tikai pozitīvā gaisotnē bērnam ir iespēja pilnvērtīgi attīstīties.

Atskatoties uz pirmajām trim nodaļām autore secina, ka vecuma attīstības īpatnības, ģimene un sociālo prasmju apguve ir ļoti cieši saistītas. Tāpēc, autore aplūko vienu no ļoti veiksmīgiem veidiem kā vecākiem veidot kontaktu ar bērnu, nodot tam zināšanas un palīdzēt apgūt saskarsmes prasmes. Šis veids sociālo prasmju apguvē ir pasaku izmantošana. Pasakas ir daudz un dažādas, turklāt vecāki tās var pārveidot un uzlabot pēc vajadzības. Katrā situācijā, kad vecāki vēlas nodot kādas zināšanas bērnam, viens no veidiem ir izmantojot pasakas. Lasot bērnam priekšā vai stāstot un pēc tam pārrunājot dzirdēto.

Kvalifikācijas darba piektā nodaļa ir veltīta empīriskajam pētījumam, ar kura palīdzību tika secināts, ka vairākums ģimeņu savā ikdienā jau iekļauj pasaku lasīšanu un stāstīšanu, kas ir svarīgi sociālo prasmju apguvē, jo veicina cilvēcisku kontaktu, valodas attīstību un atkarībā no pasakas veida un satura arī veicina citu sociālo prasmju attīstību. Tomēr ir vecāki, kas neuzskata, ka pasakas varētu tikt izmantotas sociālo prasmju attīstībā. Tāpēc autore uzskaita dažas no pasaku izmantošanas iespējām, lai tiktu veicinātas bērna sociālās prasmes. Darba autore uzskata, ka ar empīriskā pētījuma palīdzību ir sasniegts kvalifikācijas darbā izvirzītais pētījuma mērķis, tātad, izpētītas pasaku izmantošanas iespējas sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem. Kā arī, ir rasta atbilde uz izvirzīto pētījuma jautājumu, kurā autore

uzskaita pasaku izmantošanas iespējas, kas sekmētu pirmsskolas vecuma bērnu sociālo prasmju attīstību.

Turpmākos pētījumos darba autore vēlas izpētīt konkrētas pasakas un to veidus, kas būtu piemērota katram bērna vecumam, interesēm un konkrētai sociālajai prasmei.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Avotiņš V., Prindule L., Upmane Z.** 1981. *Bērnu attīstība mācību un audzināšanas procesā.* Rīga: Zvaigzne, 140 lpp.
2. *Bērnu tiesību aizsardzības likums.* 24. pants, 22.07.1998. Rīga: Ministru kabinets [atsauce 06.03.2019] Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096#p24>.
3. **Albrehta Dz.** 1998. *Pētīšanas metodes pedagogijā.* Rīga: Mācību grāmata, 104 lpp.
4. **Blalock J.** 2017. *Parental perspectives on their children`s social and emotional development at home and school.* [atsauce: 02.10.2019.] Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=f33942d0-97e5-4962-af6b-05aab279325%40sessionmgr4007&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=EC56D8EC0825C12F&db=ddu>
5. **Bukowski M. W., Rubin H. K., Laursen B.** 2009. *Social and emotional development I.* UK: New York Random House, 177 lpp.
6. **Cimmermane L.** *Pasaku nozīme bērna attīstībā.* [atsauce 18.05.2019.]. Pieejams: <https://brivbridis.lv/pasaku-nozime-berna-attistiba/>.
7. **Dzintere D., Markus D., Degtjarkova I., Grigorjevs J., Freiberga I., Zīriņa T., Kuzmina V., Freidenfelds I. J., Kaltigina M., Vulāne A., Jurgīte L., Kauliņa A., Tūbele S.** 2007. *Vecuma grupas valodas īpatnības Latvijā: Lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts, bērība.* Rīga: Izglītības soļi, 120 lpp.
8. **Dž., Boulbijs.** 1998. *Drošais pamats.* Rīga: Rasa ABC, 198 lpp.
9. **Elkin F., Handel G.** 1978. *Third edition. The child and society: The Process of Socialization.* New York: Random House, 177 lpp.
10. **Eriksons, E. H.** 1998. *Identitāte: Jaunība un Krīze.* Rīga: JUMAVA, 217 lpp.
11. **Fenvika, E.** 2012. *Māte un bērns.* Rīga: Zvaigzne ABC, 264 lpp.
12. **Flavell J. H., Eisenberg N., Hartup W. W., Emde N. R.** 1981. *Social Cognitive Development. Frontiers and Possible Futures.* Cambridge: Cambridge University Press, 334 lpp.
13. **Hargie, O.** 1997. *The handbook of communication skills. Second edition.* Londona: Routledge, 502 lpp.
14. **Irbe A., Lindenberga S.** 2014. *Bērns runāt mācās ģimenē.* Rīga: Izdevniecība RaKa, 196 lpp.
15. **Jestigņeva – Zinkeviča T.** 2006. *Projektīvā psihodiagnostika pasaku terapijā.* Rīga: SIA Izglītības soļi, 176 lpp.

16. **Jozauska K.** *Ko māca pasakas.* [atsauce 27.04.2019.]. Pieejams:
<http://paligsvecakiem.lv/2014/04/ko-maca-pasakas/>
17. **Jungs, K. G.** 1993. *Psiholoģiskie tipi.* Rīga: Zvaigzne, 267 lpp.
18. **Karlgrens, F.** 2008. *Valdorfa pedagogija.* Rīga: SIA J. L. V. , 195 lpp.
19. **Komenskis, J. A.** 1992. *Lielā didaktika.* Rīga: Zvaigzne, 230 lpp.
20. **Kovaļovs, S.** 1990. *Ģimenes attiecību psiholoģija.* Rīga: ZVAIGZNE, 125 lpp.
21. **Lazda A.** 2017. *Prasmes un kā tās saprast.* [atsauce 18.05.2019.]: Pieejams:
<https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/skills-and-how-understand-them> .
22. **Lawson C.** 2003. *Social skills and school.* [atsauce 09.05.2019.]: Pieejams:
<https://www.cdl.org/articles/social-skills-and-school/> .
23. **Lieģeniece D.** 1992. *Bērns - pasaulē, pasaule - bērņā.* Rīga: ZVAIGZNE, 135 lpp. Markus, D.
2003. *Bērņa valoda: no pirmā kļiedziņa līdz pasakai.* Rēzekne: Rasa ABC, 144 lpp.
24. **Ļubļinska A.** 1979. *Bērnu psiholoģija.* 1979. Rīga: Zvaigzne, 382 lpp.
25. **Montesori, M.** 1980. *The Absorbent Mind.* Henry Holt and Company, 302 lpp.
26. **Piažē, Ž.** 2002. *Bērņa intelektuālā attīstība.* Rīga: Pētergailis, 318 lpp.
27. **Plotnieks, I.** 1988. *Psiholoģija ģimenē.* Rīga: ZVAIGZNE, 125 lpp.
28. **Puškarevs, I.** 2001. *Attīstības psiholoģija.* Rīga: RAKA, 179 lpp.
29. **Reņģe, V.** 1999. *Psiholoģija. Personības psiholoģiskās teorijas.* Rīga: Zvaigzne ABC, 175 lpp.
30. **Romenkova V.** 2008. *Bērns ģimenē un sabiedrībā.* Jēkabpils: Jēkabpils drukātava, 76 lpp.
31. **Svence G.** 1999. *Attīstības psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 159 lpp.
32. **Vilciņa A., Pūpola I., Smutova G.** 2016. *Sociālo prasmju attīstīšanas programma sākumklašu audzēkņiem.* Rīga: SIA Salana Art, 81 lpp.
33. **Vorobjovs A.** 2002. *Sociālā psiholoģija.* Rīga: SIA Izglītības soļi, 340 lpp.

PIELIKUMI

1. pielikums

ANKETA VECĀKIEM

LU pedagogijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas "Pirmsskolas izglītības pedagogs" 3. kursa 1. semestra studente Inese Ineta Janava veic pētījumu par pasaku izmantošanu sociālo prasmju attīstības veicināšanā vecāku sadarbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem. Sociālās prasmes ir tās prasmes, kas cilvēkam ir nepieciešamas visa mūža garumā, piemēram, prasme sadarboties, risināt problēmsituācijas un komunicēt ar apkārtējiem. Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs. Lūdzu sniegt patiesas atbildes, anketa ir anonīma un atbildes tiek izmantotas tikai apkopotā veidā.

Anketas aizpildīšana aizņems ne vairāk kā 10 minūtes. Ja Jums ir vairāki bērni, tad lūdzu aizpildiet anketu par katru bērnu atsevišķi.

1. Jūsu vecums?

- 18 – 25 gadi
- 26 – 30 gadi
- 31 – 40 gadi
- 41 un vairāk

2. Vai Jūsu bērnam patīk pasakas?

- Jā visas
- Jā, bet ne visas
- Jā, bet īsas
- Nē

3. Lūdzu norādiet, cik bieži Jūsu ģimenē tiek lasītas pasakas.

- Vismaz reizi dienā
- Aptuveni reizi nedēļā
- Aptuveni reizi mēnesī

- Retāk nekā reizi mēnesī
4. Kādām pasakām Jūsu bērns dod priekšroku?
- Pasakām par dzīvniekiem
  - Sadzīves pasakām
  - Burvju pasakām
  - Vecāku izdomātām pasakām
  - Cits..
5. Kā notiek pasaku lasīšana Jūsu ģimenē? (Lūdzu izvēlieties 3 vizbiežākos variantus)
- Kopā ar kādu no vecākiem
  - Kopā ar kādu no vecvecākiem
  - Kopā ar kādu citu bērnam tuvu cilvēku
  - Patstāvīgi šķirstot/lasot grāmatas
  - Patstāvīgi, izmantojot tehnoloģijas (piemēram, audio grāmatas, dators, planšete, u.c.)
6. Ko Jūsu bērns visbiežāk izvēlas?
- Pats šķirstīt grāmatu
  - Kāds lasa priekšā
  - Kāds stāsta pasaku
  - Pats klausīties/lasīt pasakas izmantojot tehnoloģijas
7. Vai Jūsu bērnam patīk pārrunāt pasakas sižetu?
- Jā, vienmēr
  - Jā, atsevišķām pasakām
  - Nē, nepatīk
8. Vai Jūs akcentējat sociālo prasmju lomu pasakās? Piemēram, pieklājības normas, spēju sadarboties, spēju atrisināt problēmsituācijas.
- Jā, cenšos to darīt
  - Līdz šim to nedarīju

- Domāju, ka bērni to paši saprot

9. Vai varat uzskatīt, ka pasaku lasīšana palīdz attīstīt sociālās prasmes?

- Jā, noteikti (Lūdzu turpiniet ar 10. jautājumu)
- Neesmu pārliecināts/a
- Nē, pasakas to neietekmē (Paldies par dalību aptaujā!)

10. Lūdzu izvērtēt pasaku lasīšanas lomas ietekmi zemāk minēto sociālo prasmju attīstībā.

	Jā, vienmēr	Dažkārt	Nekad
Ir noskaņots draudzīgi			
Spēj rast kontaktu ar pieaugušajiem un vienaudžiem			
Prot iekļauties kolektīvā			
Saprot, kuram dzimumam pieder			
Spēj nosaukt savu vārdu, uzvārdu, īsi pastāstīt par sevi un savu ģimeni			
Prot nosaukt dažādus emociju veidus un kontrolēt savas emocijas dažādās situācijās			
Dalās ar rotaļlietām			

Gaida savu kārtu			
Prot palūgt, jautāt pēc palīdzības un sniegt palīdzību citam			
Ievēro higiēnu un tur kārtībā savas personīgās mantas			
Uztur kārtībā savu darba vietu un organizē to			

Paldies par atsaucību!